

**Πρόγραμμα εκπαίδευσης εκπαιδευτών
Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης &
Αυτοδιοίκησης**

**ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ
ΤΕΥΧΟΣ Β΄**

ΠΡΑΚΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

**Συντάκτης
Δρ. Ανδρέας Οικονόμου**

Ε.Κ.Δ.Δ.Α. 2011

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	3
ΕΝΟΤΗΤΑ 1.....	5
1.1. Η ΟΜΑΔΑ ΚΑΙ ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ	7
1.2 ΦΑΣΕΙΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΜΙΑΣ ΟΜΑΔΑΣ.....	9
1.3 ΑΛΛΑΓΕΣ ΠΟΥ ΣΥΜΒΑΙΝΟΥΝ ΣΤΗΝ ΟΜΑΔΑ	13
1.4 ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΟΜΑΔΑΣ.....	13
1.5 ΟΙ ΡΟΛΟΙ ΠΟΥ ΑΝΑΛΥΟΝΤΑΙ & Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥΣ.....	14
1.6 ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ.....	16
1.7 ΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΕΝΗΛΙΚΩΝ .	20
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	36
ΕΝΟΤΗΤΑ 2.....	37
2.1 ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ.....	39
2.2 ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΑΣΚΗΣΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	48
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	57
ΕΝΟΤΗΤΑ 3.....	59
3.1 ΜΙΚΡΟΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ: ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ.....	60
3.2 Ο ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΜΙΚΡΟΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	61
3.3 Η ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΜΙΚΡΟΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	62
3.4 ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΜΙΚΡΟΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ.....	64
3.5 ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΜΙΚΡΟΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ.....	66
3.6 ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΤΟΜΙΚΩΝ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΩΝ	67

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο δεύτερο τεύχος θα μελετήσουμε και θα εργαστούμε σε θέματα που αφορούν στην προετοιμασία του εκπαιδευτή ενηλίκων και τις αποφάσεις που πρέπει να πάρει προκειμένου να σχεδιάσει και να εφαρμόσει με επάρκεια ένα πρόγραμμα εκπαίδευσης ενηλίκων.

Η απόκτηση των κατάλληλων γνώσεων, δεξιοτήτων και στάσεων θα διαπιστωθεί στο τέλος του προγράμματος, όταν θα κληθείτε να παρουσιάσετε ατομικά καταρχήν ένα σχέδιο μικροδιδασκαλίας και στη συνέχεια, σε μικροδιδασκαλία, μια μικρή διδακτική περίοδο 20' στην ομάδα των συνεκπαιδευομένων σας. Με τον τρόπο αυτό θα αξιολογηθεί ατομικά και συλλογικά η προσπάθεια που καταβάλαμε στη διάρκεια του εκπαιδευτικού προγράμματος.

Στην πρώτη ενότητα θα αναδείξουμε τη σημασία της ομαδικής δουλειάς στην εκπαίδευση ενηλίκων, είτε πρόκειται για μικρές ομάδες είτε για την ολομέλεια των εκπαιδευομένων. Θα εργαστούμε σε μικρές ομάδες σε όλη τη διάρκεια της συνάντησης, θα αναφερθούμε στα στάδια ανάπτυξης μιας ομάδας, στους ρόλους που αναφέρονται σε αυτήν, στη δυναμική της και τις αλλαγές που συμβαίνουν, καθώς και στο ρόλο του εκπαιδευτή. Στη συνέχεια, θα αναφερθούμε στις εκπαιδευτικές τεχνικές που χρησιμοποιούμε στην εκπαίδευση ενηλίκων και θα αναδείξουμε βιωματικά την ανάγκη για επιλογή ενεργητικών συμμετοχικών τεχνικών που προσιδιάζουν περισσότερο στα χαρακτηριστικά και στις ανάγκες των ενηλίκων και θα πρέπει να αποτελούν τις βασικές επιλογές των εκπαιδευτών προκειμένου να συντελέσουν αποτελεσματικά στην επιδιωκόμενη μάθηση.

Στη συνέχεια, στη δεύτερη ενότητα, θα μιλήσουμε για την αναγκαιότητα σχεδιασμού μιας διδακτικής ενότητας και, εργαστηριακά, θα αποκτήσουμε δεξιότητες για την άρτια εκπόνησή της. Οι εκπαιδευόμενοι, εργαζόμενοι σε μικρές ομάδες, θα συζητήσετε και θα επιλέξετε μια θεματική ενότητα, από αυτές που θα κληθείτε να διδάξετε στα επιμορφωτικά προγράμματα του ΕΚΛΔΑ, και με βάση τεκμηριωμένη ανάλυση, σε κάθε ομάδα θα σχεδιάσετε μία διδακτική ενότητα.

Οι διδακτικές ενότητες θα παρουσιαστούν στην ολομέλεια και θα σχολιαστούν. Με άλλα λόγια θα πραγματοποιηθεί μια πρακτική άσκηση διδασκαλίας που θα

αναδείξει την αναγκαιότητα και σημασία της καλής προετοιμασίας του εκπαιδευτή ενηλίκων και της λειτουργίας του ως «τεχνικού» της εκπαίδευσης, ο οποίος πρώτα σχεδιάζει με επιμέλεια και επιστημοσύνη το έργο του και, στη συνέχεια, εφαρμόζει το σχέδιό του.

Τέλος, στην τρίτη ενότητα, θα εργαστούμε ώστε κάθε εκπαιδευόμενος να προετοιμάσει με επιμέλεια τη μικροδιδασκαλία (σχέδιο μαθήματος), συμπληρώνοντας τη σχετική φόρμα και δίνοντας μεγάλη σημασία στο τι θα διδάξει (περιεχόμενο), σε ποιους θα το διδάξει (εκπαιδευόμενοι), πώς θα το διδάξει (τεχνικές και μέσα), που θα το διδάξει (χώρος) και πώς θα διαχειριστεί το συγκεκριμένο χρόνο προσέχοντας πάντοτε και τη δική του φυσική παρουσία (πώς θα μιλάει και θα κινείται). Μετά θα ακολουθήσει η παρουσίαση των μικροδιδασκαλιών, η οποία θα σχολιαστεί συνοπτικά από την ομάδα και από τον εκπαιδευτή.

Καλή επιτυχία!

ΕΝΟΤΗΤΑ 1

Εκπαίδευση ενηλίκων και διεργασία ομάδας, εκπαιδευτικές τεχνικές και μέσα στην εκπαίδευση ενηλίκων

Σκοπός

Σκοπός της διδακτικής ενότητας είναι να ενσωματώσουν οι εκπαιδευόμενοι στο προσωπικό σύστημα αξιών τους τη σημασία της ομαδικής δουλειάς στην εκπαίδευση ενηλίκων, να αποκτήσουν γνώσεις και να κατακτήσουν βιωματικά δεξιότητες διαχείρισης της διεργασίας της ομάδας. Επίσης, παρουσιάζονται οι προδιαγραφές των κυριότερων εκπαιδευτικών τεχνικών που χρησιμοποιούνται στο πεδίο της εκπαίδευσης ενηλίκων με έμφαση στις συμμετοχικές/ενεργητικές.

Στόχοι

Όταν θα έχετε ολοκληρώσει τη μελέτη αυτής της ενότητας θα είστε σε θέση να:

- διακρίνετε μια ομάδα από μια απλή συνάθροιση ατόμων,
- αναλύετε τη δομή λειτουργίας μιας ομάδας,
- διακρίνετε σε ποιο στάδιο εξέλιξης βρίσκεται μια ομάδα,
- να προτείνετε τρόπους παρέμβασής σας σε μια ομάδα ενηλίκων εκπαιδευομένων προκειμένου να βελτιώσετε την αποτελεσματικότητά της σε κάθε στάδιο της ζωής της,
- να αξιοποιείτε τη διεργασία της ομάδας στην εκπαίδευση ενηλίκων ως μοναδική πηγή πλούτου πρωτογενών εμπειριών,
- να ορίζετε με ακρίβεια κάθε μια από τις σημαντικότερες εκπαιδευτικές τεχνικές που χρησιμοποιούνται στην εκπαίδευση ενηλίκων,
- να απαριθμείτε τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα κάθε τεχνικής,
- να επιλέγετε, να σχεδιάζετε και να εφαρμόζετε αποτελεσματικά τις κατάλληλες εκπαιδευτικές τεχνικές ανάλογα με τους στόχους και το περιεχόμενο των θεματικών πεδίων των προγραμμάτων επιμόρφωσης του ΕΚΔΔΑ και τις ιδιαίτερες δεξιότητες και εμπειρίες εκπαιδευτή ενηλίκων που διαθέτετε.

Λέξεις - φράσεις κλειδιά

- Διεργασία σε ομάδες
- Στάδια εξέλιξης ομάδας
- Ανάλυση ρόλου στο πλαίσιο λειτουργίας μιας ομάδας
- Χαρακτηριστικά της ομάδας
- Ενεργητική/συμμετοχική εκπαιδευτική τεχνική
- Άσκηση
- Διάλεξη
- Ερωτήσεις/απαντήσεις
- Καταιγισμός ιδεών
- Μελέτη περίπτωσης
- Ομάδες εργασίας
- Παιχνίδι ρόλων
- Συζήτηση
- Χιονοστιβάδα
- Επίδειξη,
- Προσομοίωση,
- Επίλυση προβλήματος.

ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Τι είναι ομάδα;

Ποιοί ρόλοι αναδύονται στην ομάδα και ποια η συμβολή τους στη διεργασία της;

Ποιά είναι τα χαρακτηριστικά μιας ομάδας εκπαιδευόμενων;

Ποιές είναι οι φάσεις ανάπτυξης μιας ομάδας εκπαιδευόμενων;

Πώς διαχειρίζεται ο εκπαιδευτής-σύμβουλος εκπαιδευόμενους με διαφορεικούς ρόλους;

«Ομάδα είναι ένα σύνολο ατόμων που συναντώνται για μια χρονική περίοδο και αναπτύσσουν ένα σταθερό πρότυπο σχέσεων που τους επιτρέπει να ανακαλύψουν και να χρησιμοποιήσουν τις πιθανές και υπάρχουσες πηγές ενέργειας, τόσο συλλογικά όσο και ατομικά.

(Douglas Tom, 1997)

1.1. Η ομάδα και τα χαρακτηριστικά της

1.1.1 Η ομάδα

Ομάδα είναι ένα δυναμικό σύνολο ατόμων που βρίσκονται σε αλληλεπίδραση και αλληλεξάρτηση και επιδιώκουν ένα κοινό σκοπό. Τα μέλη της ομάδας έχουν κοινούς στόχους και ιδέες, που σε μεγάλο βαθμό είναι τα στοιχεία που τα ενώνουν. Η προσπάθεια επίτευξης των κοινών στόχων είναι και ένα από τα οφέλη στα οποία προσβλέπουν και η κινητήρια δύναμη που ωθεί την ομάδα να εξελίσσεται.

Η εκπαίδευση ενηλίκων πραγματοποιείται πλέον σε ομάδες εργασίας: η ολομέλεια των εκπαιδευόμενων χωρίζεται σε υποομάδες που εργάζονται για την επίτευξη επιμέρους στόχων της εκπαιδευτικής διαδικασίας και στη συνέχεια μεταφέρουν τα ευρήματά τους στην ολομέλεια όπου γίνεται συζήτηση επί αυτών και τελική σύνθεση.

Έργο του εκπαιδευτή είναι να χωρίζει το σύνολο των εκπαιδευομένων σε υποομάδες με τρόπο που να εξασφαλίζει την απαραίτητη δυναμική τους, ώστε να λειτουργήσουν όλες αποτελεσματικά. Παρεμβαίνει όταν χρειαστεί, με διορθωτικές κινήσεις, παραινήσεις και κατάλληλα εναύσματα. Φροντίζει ώστε να αξιοποιηθούν όλα τα πλεονεκτήματα της ομαδικής μάθησης.

1.1.2 Τα χαρακτηριστικά της ομάδας

Μέγεθος: Ο αριθμός και η ομοιότητα των συμμετεχόντων δεν συνιστούν κρίσιμα στοιχεία της ομάδας, όσο η **επίγνωση** της συμμετοχής, η **αλληλεπίδραση** και η **αλληλεξάρτηση** μεταξύ των μελών της. Στην εκπαίδευση ενηλίκων ιδανική εκπαιδευτική ομάδα είναι αυτή που αποτελείται από 16-24 άτομα.

Ρυθμιστικοί κανόνες: Τα μέλη της ομάδας ενδιαφέρονται να παραμείνουν στην ομάδα (ανήκειν). Για το λόγο αυτό δημιουργούν από κοινού τους κανόνες λειτουργίας της τους οποίους και αποδέχονται. Οι κανόνες μπορεί να είναι συμφωνημένοι (ρητοί) ή όχι (άρρητοι κανόνες). Στο πλαίσιο λειτουργίας μιας ομάδας, είναι συχνό το φαινόμενο να παραιτείται ένα μέλος της από τις προσωπικές ανάγκες και επιθυμίες του για το «καλό» της ομάδας, και στην περίπτωση αυτή εκδηλώνει νέα συμπεριφορά, αλλάζει.

Κοινωνική οργάνωση (δομή της ομάδας): Η ομάδα είναι ένα κοινωνικό σύνολο που διαθέτει κανόνες, πόλους, ιεραρχία, ισχύ, αλλά και συναισθηματικές σχέσεις. Η ομάδα λειτουργεί αποτελεσματικά όταν τα μέλη της συνεργάζονται και επικοινωνούν, αμφισβητούν το ένα το άλλο, αλλά ανοικτά και με ειλικρίνεια, με μοναδικό σκοπό την καλύτερη κάθε φορά επίδοσή της. Η ομάδα επιτυγχάνει όταν όλοι όσοι συμμετέχουν σε αυτήν αισθάνονται επιτυχημένοι και κανένας νικημένος ή μειωμένος.

Σύνθεση και συνοχή: Στην προσπάθεια να παραμείνουν στην ομάδα, τα μέλη συνεισφέρουν στην ανάπτυξή της, στην επίτευξη των στόχων της και συμμετέχουν στις δραστηριότητές της. Η ομάδα αναπτύσσεται με συνειδητές ενέργειες των μελών της που έχουν στόχο να επισημάνουν και να εξαλείψουν τα εμπόδια, αλλά και να βελτιώσουν τη συμπεριφορά τους, για να μπορέσει να οδηγηθεί σε εξαιρετική απόδοση.

Συλλογική αντίληψη: Όλα τα άτομα της ομάδας έχουν επίγνωση ότι είναι μέλη της. Η συλλογική αντίληψη υποχρεώνει κάθε μέλος της ομάδας να διαμορφώνει

συμπεριφορές που είναι αποδεκτές από την ομάδα. Η ομάδα, ταυτόχρονα, εμφανίζει και μία ταυτότητα «επιπλέον» από τις προσωπικότητες και τα χαρακτηριστικά των μελών της. Η ομάδα δεν είναι ένα απλό άθροισμα (των ικανοτήτων) των μελών της, αλλά κάτι περισσότερο (Gestalt).

Αλληλεξάρτηση: Τα μέλη είναι αλληλεξαρτώμενα, αφού όλα επηρεάζονται από κάθε γεγονός που αφορά οποιοδήποτε μεμονωμένο μέλος της ομάδας. Ταυτόχρονα κάθε μέλος φέρνει τις δικές του γνώσεις, δεξιότητες, αξίες και κίνητρα που αλληλεπιδρούν θετικά ή αρνητικά στη συνολική απόδοσή της.

Ανάγκες: Ένα άτομο συμμετέχει σε μία ομάδα γιατί πιστεύει ότι μέσα από αυτή τη διαδικασία θα ικανοποιηθούν ορισμένες ανάγκες και επιθυμίες του ή ότι η ομάδα θα του προσφέρει ορισμένα οφέλη. Η συμμετοχή του ατόμου στην ομάδα είναι μεν εθελοντική, αλλά απαιτεί από το ίδιο τη διάθεση μέρους από τον ελεύθερο χρόνο του και την όλη ενέργειά που διαθέτει (νοητική, αισθησιοκινητική, κοινωνική, συναισθηματική).

Αλληλεπίδραση: Τα μέλη της ομάδας επηρεάζουν το ένα το άλλο. Η αλληλεπίδραση αυτή προκαλεί μια κατάσταση που ξεπερνά τη συμβολή κάθε μέλους και δημιουργεί πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα για την ομάδα. Η άποψη των μελών της ομάδας επηρεάζει τις αντιδράσεις κάθε μέλους της, μια και η αίσθηση της «ομάδας» υπάρχει ακόμη και όταν τα μέλη δεν βρίσκονται στον ίδιο χώρο.

Σχέση μελών: Η αλληλεπίδραση των μελών της ομάδας βελτιώνει και τις προσωπικές σχέσεις μεταξύ τους, αναπτύσσοντας δεσμούς αλληλεξάρτησης, φιλίας και αλληλοεκτίμησης. Στην ομαδική συνεργασία όλοι αναμειγνύονται και δεσμεύονται. Ακούνε ο ένας τον άλλον, συσχετίζουν τις πληροφορίες, επιβεβαιώνουν όταν συμφωνούν και επισημαίνουν τις διαφωνίες.

1.2 Φάσεις ανάπτυξης μιας ομάδας στο πλαίσιο της εκπαίδευσης ενηλίκων

Κάθε ομάδα έχει μια δική της εξέλιξη, στη διάρκεια της οποίας διέρχεται από διαδοχικά στάδια/φάσεις, δηλαδή από το σχηματισμό ως τη διάλυσή της (Courau, 2000). Η χρόνος παραμονής σε κάθε στάδιο της πορείας της διαφέρει από ομάδα σε ομάδα, όπως, επίσης, συχνά μια ομάδα μπορεί να επιστρέψει σε οποιοδήποτε από τα προηγούμενα στάδια της ζωής της και να ακολουθήσει από εκεί και πέρα όλα τα επόμενα στάδια. Η εκπαιδευτική ομάδα διέρχεται, και αυτή, από τα ίδια στάδια,

παρόλο που έχει προκαθορισμένη χρονική στιγμή έναρξης και τερματισμού της δουλειάς της. Στη συνέχεια αναφέρονται τα στάδια εξέλιξης μιας εκπαιδευτικής ομάδας με τη σειρά και περιγράφονται συνοπτικά τα καθήκοντα τόσο του εκπαιδευτή-συμβούλου όσο και των μελών της ομάδας.

1.2.1 Διαμόρφωση/Προσανατολισμός

Τα άτομα της υπό σύσταση ομάδας συναντιόνται για πρώτη φορά. Έχουν επιλεγεί ώστε να συμμετέχουν στην ομάδα ή/και έχουν ερωτηθεί γι' αυτό. Εκτός από τη συναίνεση για τη συμμετοχή τους, τα μέλη της ομάδας είναι απαραίτητο να γνωριστούν μεταξύ τους, ώστε να αποτελέσουν ένα σύνολο που θα εργαστεί αποτελεσματικά. Στο στάδιο του σχηματισμού της ομάδας είναι επίσης απαραίτητο τα μέλη της να πειστούν για την αποτελεσματικότητα της επιλογής αυτής. (Δες δραστηριότητα έναρξης)

- Στο στάδιο αυτό ο σύμβουλος-εκπαιδευτής επιλέγει ως μέλη κάθε υποομάδας πρόσωπα με διαφορετικές ικανότητες, βασικές γνώσεις και γενικότερα προσωπικότητες με στόχο να διαμορφωθούν υπο-ομάδες κατά το δυνατόν «ισοδύναμες».
- Ενημερώνει τα μέλη για τους ρόλους που καλούνται να παίξουν στο πλαίσιο λειτουργίας της ομάδας.
- Ενημερώνει, στη συνέχεια, τα μέλη της ομάδας για τους στόχους και τους σκοπούς της εργασίας τους. Με τον τρόπο αυτό, αλληλεπιδρούν γιατί αντιλαμβάνονται ότι όλοι δουλεύουν για την επίτευξη ενός κοινού σκοπού.
- Ο σύμβουλος-εκπαιδευτής παρέχει βοήθεια στα μέλη της ομάδας ώστε να γνωριστούν μεταξύ τους.
- Δίνει χρόνο και χώρο στα μέλη της ομάδας ώστε να ενισχυθεί η ενότητα και η συνοχή της ομάδας και να τα μέλη της να σκεφτούν πάνω στον τρόπο λειτουργίας της.
- Από την πλευρά τους, τα μέλη της ομάδας προσδιορίζουν την εργασία τους τα ίδια συζητώντας μεταξύ τους.
- Αναγνωρίζουν τους διαθέσιμους πόρους της.
- Δημιουργούν χρονοδιάγραμμα εργασίας

- Ενδεχομένως αποπειρώνται να μοιράσουν τη δουλειά.

1.2.2 Σύγκρουση/Αντιπαράθεση

Αυτό είναι ένα πολύ σημαντικό στάδιο. Τα μέλη της ομάδας υιοθετούν ρόλους και σχηματίζουν τη δομή της. Μπορούν να πειραματίζονται και να παίρνουν μέρος σε παιχνίδια δύναμης ή συμμόρφωσης, μπορούν ακόμα να έρθουν και σε σύγκρουση. Μπορεί να υπάρχει σύγκρουση προσωπικοτήτων, ασυμβατότητα χαρακτήρων ή ακόμα και αμφισβήτηση άλλων μελών που προβάλλουν ηγετικές φιλοδοξίες (θυελλώδες στάδιο).

- Στο στάδιο αυτό ο σύμβουλος-εκπαιδευτής επιτρέπει στα μέλη της ομάδας/ομάδων να διαλέξουν οι ίδιοι τους ρόλους τους και διαθέτει στα μέλη αρκετό χρόνο για να το πραγματοποιήσουν.
- Ενθαρρύνει τα μέλη της ομάδας να εργάζονται μαζί και χρησιμοποιεί δραστηριότητες για το «χτίσιμο» της ομάδας.
- Αν είναι απαραίτητο δίνει διευκρινίσεις για το έργο της.
- Χρησιμοποιείται ενδεχομένως και άλλος/άλλοι σύμβουλοι-εκπαιδευτές ως διευκολυντές (Παράδειγμα το πρόγραμμα «Κτίζοντας την Αποτελεσματική Ομάδα» του ΕΚΔΔΑ).

1.2.3 Σύνθεση

Τα μέλη της ομάδας αποφασίζουν και υιοθετούν κανόνες και διαδικασίες λειτουργίας τους, οι οποίες θα τους επιτρέπουν να εργάζονται αρμονικά μαζί. Συμφωνούν για τους ρόλους των μελών μέσα στην ομάδα. Οι εργασίες ομαδοποιούνται και η συνοχή της ομάδας συγκροτείται (κανονιστικό στάδιο). Σε αυτό το στάδιο η ομάδα παρουσιάζει σταθερότητα και ισορροπία.

- Αναγνωρίζονται οι διαφορετικοί ρόλοι μέσα στην ομάδα από τα μέλη της.
- Γίνεται αποδοχή των ξεχωριστών αντικειμενικών στόχων της ομάδας.
- Ενθαρρύνονται από τον εκπαιδευτή-σύμβουλο τα μέλη της ομάδας, ώστε να εξετάσουν, αν χρειαστεί, και να αναθεωρήσουν τον τρόπο δουλειάς ή κάποια δραστηριότητά της, ώστε να βελτιωθεί η λειτουργία της ή η αποδοτικότητά της.

- Επαινείται η ομάδα ως μονάδα, αλλά και κάθε μέλος της ξεχωριστά για επιμέρους επιτυχείς χειρισμούς.
- Επιβεβαιώνεται η αποδοτικότητα και η επικοινωνία μεταξύ των μελών της ομάδας.

1.2.4 Απόδοση

Το παραγωγικό στάδιο της ομάδας. Μοιράζεται η δουλειά, οι ατομικές συνεισφορές, στη συνέχεια, συντίθενται και, δια μέσου της συνεργασίας και της συμμετοχής, η ομάδα εργάζεται ώστε να επιτύχει τον επιδιωκόμενο σκοπό. Τα μέλη της ομάδας εργαζόμενα ομαδικά ολοκληρώνουν το έργο τους.

- Ο εκπαιδευτής-σύμβουλος έχει εξασφαλίσει στην ομάδα επαρκή ποσότητα των απαιτούμενων πόρων.
- Επιβλέπει την επίτευξη των στόχων της.
- Δίνει εποικοδομητική ανατροφοδότηση, αν χρειαστεί.
- Επιτρέπει στα μέλη της ομάδας να οργανώσουν τη δουλειά τους.
- Επιδιοκιμάζει την εργασία των μελών της ομάδας, όμως δεν κάνει τη δουλειά τους.

Για την απόδοση μιας ομάδας έχει προταθεί από το Βασίλη Παυλόπουλο ο παρακάτω «μαθηματικός» τύπος:

$\text{Πραγματική απόδοση} = \text{δυναμική απόδοση} - \text{απώλειες}$

(http://www.psych.uoa.gr/~vpavlop/index_files/pdf/soc_pms_school2008_present1.pdf)

Η πραγματική απόδοση είναι σχεδόν πάντα χαμηλότερη από τη δυναμική. Η δυναμική απόδοση εξαρτάται από τους διαθέσιμους πόρους και τις απαιτήσεις του έργου. Οι διαδικαστικές απώλειες μπορεί να οφείλονται είτε σε απώλεια συντονισμού είτε σε απώλεια κινήτρων.

1.2.5 Αποσυγκρότηση/Τερματισμός

Το τελευταίο (στατικό) στάδιο. Η ομάδα ολοκλήρωσε την εργασία της. Ο αρχικός σκοπός της δημιουργίας και ύπαρξής της επιτεύχθηκε και η ομάδα οδηγείται στη

διάλυσή της. Η διάρκεια ζωής της τερματίζεται και επισήμως από τον εκπαιδευτή-σύμβουλο.

- Γίνεται ανακεφαλαίωση από κάθε υπο-ομάδα των όσων συνέβησαν σε αυτήν και των επιτευγμάτων της.
- Ο εκπαιδευτής-σύμβουλος βεβαιώνει ότι η δουλειά της υπο-ομάδας έχει πραγματοποιηθεί.
- Επιδιοκιμάζει κάθε υπο-ομάδα για την επίτευξη των στόχων της.
- Διευκολύνει την υπο-ομάδα να σκεφτεί πάνω στη διαδικασία και στα παραδοτέα που παράχθηκαν από αυτήν.
- Το ίδιο συμβαίνει και με την ομάδα-ολομέλεια στο κλείσιμο του προγράμματος.

1.3 Αλλαγές που συμβαίνουν στην ομάδα στη διάρκεια ανάπτυξής της

Η ομάδα αναπτύσσεται/εξελισσεται συνεχώς σε όλη τη διάρκεια της ζωής της, είναι δυναμική, όχι στατική. Υπάρχει πάντοτε δυνατό το ενδεχόμενο αλλαγών εντός της ομάδας, όσον αφορά τα μέλη της ή το αντικείμενο εργασίας της. Αλλαγή μπορεί να συμβεί σε οποιαδήποτε φάση της.

- Επιτρέπεται η ομάδα να κάνει αλλαγές αν είναι απαραίτητο.
- Η ομάδα πληροφορείται από τον εκπαιδευτή-σύμβουλο για τις οποιεσδήποτε αλλαγές συμβούν εξαιτίας εξωτερικών παραγόντων.
- Αν είναι απαραίτητο, δίνεται βοήθεια στα μέλη της ομάδας, ώστε να μεταβάλουν τη διαδικασία.
- Αν για κάποιο λόγο αλλάξει η σύνθεση της ομάδας, επιτρέπεται στην ομάδα να οργανωθεί εκ νέου.

1.4 Διάρκεια ομάδας

Μια ομάδα, στο πλαίσιο εκπαίδευσης ενηλίκων μπορεί να εργαστεί όσο διαρκεί το πρόγραμμα εκπαίδευσης. Στη διάρκειά του προγράμματος μπορεί να δημιουργηθούν μικρότερες σταθερές ομάδες και έτσι να υπάρχουν δύο επίπεδα λειτουργίας ομάδων. Η ολομέλεια (όλοι όσοι συμμετέχουν στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα) και οι μικρές

ομάδες (συνήθως των 6-8 ατόμων). Είναι απαραίτητο να παραμένουν οι μικρές ομάδες σταθερές για να βιώσουν όλα τα στάδια ανάπτυξής τους όπως παρουσιάστηκαν παραπάνω.

1.5 Οι ρόλοι που αναδύονται στην ομάδα και η συμβολή τους στη διεργασία της

«Η ομάδα στη διδασκαλία είναι μια κοινωνική μονάδα μέσα στην οποία, με βάση την εσωτερική σύνδεση που υπάρχει για ένα ορισμένο χρόνο (όσος είναι αναγκαίος για ενασχόληση με ένα πεδίο προβλημάτων) η συμπεριφορά του ατόμου καθορίζεται τόσο από ένα κοινό σκοπό, όσο και από τη συμπεριφορά των υπόλοιπων μελών της ομάδας».

Meyer Ernst, 1987, Ομαδική διδασκαλία: Θεμελίωση και παραδείγματα.

Ο κατάλογος των ρόλων που αναδύονται στη διεργασία μιας ομάδας είναι μακρύς, δεν εμφανίζονται όλοι οι ρόλοι πάντοτε και για το λόγο αυτό η δυναμική που προκύπτει σε κάθε ομάδα ενήλικων εκπαιδευομένων είναι μοναδική. Οι εκπαιδευτές ενηλίκων έχουν εντοπίσει σίγουρα στις ομάδες τους επιμορφούμενους που λειτούργησαν με κάποια από τα παρακάτω χαρακτηριστικά:

Ο Διαμορφωτής. Είναι δυναμικός, προκαλεί σε αναμέτρηση και λειτουργεί καλά υπό πίεση. Έχει την ώθηση και το κουράγιο να υπερπηδά εμπόδια. Έχει όμως ροπή σε προκλητική, επιθετική, συμπεριφορά, η οποία μπορεί να θίξει και να προσβάλλει τους άλλους.

Ο Διεκπεραιωτής. Είναι επιφυλακτικός και πειθαρχημένος, αξιόπιστος και αποτελεσματικός. Μετατρέπει τις ιδέες σε εφαρμόσιμα σχέδια δράσης. Είναι όμως, ταυτόχρονα, σε ένα βαθμό δύσκαμπτος και αργεί να ανταποκριθεί σε νέες καταστάσεις.

Ο Διερευνητής πόρων. Είναι εξωστρεφής και επικοινωνιακός, ενθουσιώδης έως υπεραισιόδοξος. Αναπτύσσει επαφές και ψάχνει τις ευκαιρίες, αλλά μετά τον αρχικό ενθουσιασμό χάνει συνήθως το ενδιαφέρον του.

Ο Ειδικός. Διαθέτει ανεξάρτητη σκέψη, είναι αυτοδημιούργητος και αφιερωμένος. Παρέχει γενναιόδωρα στην ομάδα γνώση και εξειδίκευση. Συνεισφέρει όμως μόνο

στην περιοχή της εξειδίκευσης του, όπου πραγματεύεται διεξοδικώς τα θέματα σε βαθμό υπερβολής ορισμένες φορές, όταν κολλάει σε επουσιώδεις λεπτομέρειες.

Ο Εκτιμητής: Είναι νηφάλιος και ευφυής, στρατηγικός και διορατικός. Μπροστά σε μια προβληματική κατάσταση, διερευνά και εντοπίζει όλες τις δυνατότητες και κρίνει συνήθως με ακρίβεια. Δεν μπορεί όμως να εμπνεύσει τους άλλους.

Ο Επινοητής: Είναι ευρηματικός και δημιουργικός, ευφάνταστος και ανορθόδοξος. Συμβάλλει στην επίλυση δύσκολων προβλημάτων, αλλά αγνοεί τα επουσιώδη. Είναι αρκετά προκατειλημμένος, πράγμα που δεν του επιτρέπει την αποτελεσματική επικοινωνία.

Ο Ολοκληρωτής: Είναι ευσυνείδητος, ανήσυχος και φιλόπονος. Αναζητά τα λάθη και τις παραλείψεις. Ανησυχεί όμως υπερβολικά και δύσκολα αναθέτει σε άλλους αρμοδιότητες και δουλειές.

Ο Ομαδικός εργάτης: Είναι ευφυής και συνεργάσιμος, ήπιος και διπλωματικός. Αφουγκράζεται τους άλλους, προλαβαίνει και αποσοβεί τις τριβές. Όμως σε κρίσιμες καταστάσεις συνήθως είναι αναποφάσιτος.

Ο Συντονιστής: Ωριμος και σίγουρος, ένας καλός καθοδηγητής. Ξεκαθαρίζει τους στόχους, προωθεί τις λήψεις αποφάσεων και αναθέτει σωστά εργασίες. Οι παρεμβάσεις του εκλαμβάνονται και ως πρόθεση για χειραγώγηση, ενώ τον διακρίνει η τάση να μετατοπίζει την προσωπική δουλειά του.

Συνήθως, η ομάδα βρίσκει τον τρόπο να λειτουργήσει ικανοποιητικά αυτορρυθμιζόμενη, χωρίς εξωτερική παρέμβαση του εκπαιδευτή συμβούλου. Ο τελευταίος παρατηρεί την ανάπτυξη κάθε ομάδας χωρίς να εμπλέκεται και μόνο σε περίπτωση εντάσεων και αδιεξόδων λειτουργεί παρεμβατικά. Εδώ πρέπει να τονιστεί η ανάγκη για μελέτη από τον εκπαιδευτή-σύμβουλο των χαρακτηριστικών των επιμορφούμενων πριν την έναρξη του προγράμματος προκειμένου να χωριστεί η ολομέλεια σε ισοδύναμες μικρές ομάδες, σε καθεμιά από τις οποίες αναμένεται να επικρατήσει κλίμα συνεργασίας.

1.6 Εκπαιδευτικές δραστηριότητες για την ανάπτυξη των μικρών ομάδων

Οι δραστηριότητες που ακολουθούν επικεντρώνονται στη λειτουργία των μικρών ομάδων, αλλά και της ολομέλειας ως μεγάλης ομάδας, και αποσκοπούν στο να βιώσετε προσωπικά στοιχεία που ήδη αναφέρθηκαν θεωρητικά ή θα συναντήσετε στη μελέτη σημαντικών κειμένων σχετικών με τη λειτουργία της ομάδας στην εκπαίδευση ενηλίκων. Έχει σημασία η τήρηση των οδηγιών και της διαδικασίας όσο και του χρόνου που προβλέπεται για κάθε δραστηριότητα. Αν και κανένα από αυτά δεν θα σας ζητηθεί, φυλάξτε όλα τα φύλλα δραστηριοτήτων του προγράμματος για μελλοντική δική σας χρήση.

Δραστηριότητα 1: Κανόνες λήψης απόφασης (μικρές ομάδες και ολομέλεια)

Σε μια ομάδα μια απόφαση μπορεί να ληφθεί με έναν από τους παρακάτω τρεις κανόνες (υπάρχουν και άλλοι): α) ο κανόνας της ομοφωνίας β) ο κανόνας της απόλυτης πλειοψηφίας και γ) ο κανόνας της πλειοψηφίας των δύο τρίτων.

Οι παραπάνω κανόνες διαφέρουν όσον αφορά την αυστηρότητα και τον δημοκρατικό χαρακτήρα τους. Επιπλέον, οι κανόνες αυτοί επηρεάζουν την ικανοποίηση των μελών, τα συναισθήματά τους για τα άλλα μέλη, τις ατομικές αποφάσεις, ακόμα και την ίδια την ομαδική απόφαση. Στο πνεύμα αυτό να συζητηθούν στις μικρές ομάδες και να διατυπωθούν τα μειονεκτήματα και μειονεκτήματα κάθε κανόνα. Ποιόν κανόνα θα υιοθετήσει να ακολουθεί κάθε ομάδα για τη δική της αποτελεσματική λειτουργία; Η άσκηση αυτή στόχο έχει να αναδείξει τη σημασία της ομοφωνίας στη λήψη απόφασης από την ομάδα.

Δραστηριότητα 2: Πώς γίναμε ομάδα; (άσκηση στις μικρές ομάδες και στην ολομέλεια)

Παρατηρήστε τις ομάδες που σχηματίστηκαν για τις ανάγκες του παρόντος προγράμματος. Συζητήστε στις μικρές ομάδες και εντοπίστε τα στοιχεία που χρησιμοποιήθηκαν για τη δημιουργία τους (φύλο, ηλικία, εκπαίδευση, επαγγελματική ιδιότητα, πολιτισμικά χαρακτηριστικά, ...). Θα μπορούσε να γίνει ένας άλλος διαχωρισμός; Τί άλλο θα λάμβανε υπόψη του ή τί θα αγνοούσε;

Ακολουθεί παρουσίαση των ευρημάτων στην ολομέλεια σε μια προσπάθεια κατανόησης της διεργασίας διαχωρισμού της μεγάλης ομάδας σε μικρότερες με βάση κριτήρια.

Η άσκηση αυτή στόχο έχει να επιστήσει την προσοχή στους εκπαιδευτές ενηλίκων στην αξία της καλής προετοιμασίας του προγράμματος στο επίπεδο της μελέτης των συμμετεχόντων, της καλής οργάνωσης της πρώτης συνάντησης και των χειρισμών του εκπαιδευτή για την αξιοποίηση της διεργασίας της εκπαιδευτικής ομάδας.

Δραστηριότητα 3: Τι κάνουμε μια εφημερίδα μετά το διάβασμα; (από το άτομο στην ομάδα)

Σκοπός

Να βιώσουν οι εκπαιδευόμενοι το πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα της ομαδικής εργασίας, εργαζόμενοι μόνοι στην αρχή, σε ζευγάρια ακολούθως, σε τετράδες και τελικά ως ολομέλεια.

Οδηγίες

1. Σημειώστε πολλούς, διαφορετικούς και αν είναι δυνατόν πρωτότυπους τρόπους με τους οποίους μπορείτε να χρησιμοποιήσετε μια εφημερίδα (2'): Μετρήστε τους συνολικά

2. Συνεργαστείτε με τον (την) διπλανό (διπλανή) σας και γράψτε όλους τους διαφορετικούς τρόπους χρήσης (κοινούς και μη κοινούς) που συνολικά βρήκατε μαζί (1'): Δημιουργείστε κοινό κατάλογο και μετρήστε τους

3. Συζητείστε μήπως και βρείτε και άλλους τρόπους και γράψτε τους (2'):

4. Για να δούμε τα αποτελέσματα κατά ζευγάρι (Παράδειγμα)

Το Ζ ζευγάρι	χρήσεις εφημερίδας
Ο ένας βρήκε: – Ο άλλος βρήκε: Και οι δυο προσθέτοντας βρήκαμε:	7 - 8 12
Και οι δυο μαζί προσπαθώντας βρήκαμε ακόμη:	+ 3
Συνολικά βρήκαμε:	15

5. Να συνεργαστείτε τα ζευγάρια ανά δύο και να κάνετε ό,τι και στο βήμα 2.

Πόροι

Φύλλο συμπλήρωσης με τις οδηγίες και τους σχετικούς πίνακες

Πίνακας αποτελεσμάτων για τα ζευγάρια:

#	Z1	Z2	Z3	Z4	Z5	Z6	M.O.
E1-E2 Σ1	-	-	-	-	-	-	-
Σ2	+	+	+	+	+	+	
Σ1+Σ2							
#	Z7	Z8	Z9	Z10	Z11	Z12	M.O.
E1-E2 Σ1	-	-	-	-	-	-	-
Σ2	+	+	+	+	+	+	
Σ2+3							

Αποτέλεσμα: Αναμένεται να είναι $\Sigma I_i > E_{ji}$ και $\Sigma I_i + \Sigma 2_i > \Sigma I$ στην πλειονότητα των ζευγαριών.

Πίνακας αποτελεσμάτων για τις τετράδες

#	T1	T2	T3	T4	T5	T6	M.O.
Z1-Z2 ΣT1	-	-	-	-	-	-	-
ΣT2	+	+	+	+	+	+	
ΣT1+ΣT2							
ΣT							

Συνολικό αποτέλεσμα: Αναμένεται να είναι $\Sigma T_i > Z_{ji}$ και $\Sigma T_i + \Sigma T_{2i} > \Sigma T_i$ στην πλειονότητα των τετράδων.

Συζήτηση

Αναμένεται να διαπιστώσουν οι εκπαιδευόμενοι ότι η ομαδική εργασία είναι πιο αποδοτική και έχει δυναμικό και πολλαπλασιαστικό χαρακτήρα.

Γενικό Συμπέρασμα

Όταν λειτουργούμε ομαδικά μπορούμε να επιτύχουμε σημαντικά αποτελέσματα ιδιαίτερα σε περιπτώσεις που πρέπει να είμαστε δημιουργικοί.

Δραστηριότητα 4: Κτίζοντας το Λευκό Πύργο (μικρές ομάδες έργου και ολομέλεια)

Σκοπός

Να βιώσουν οι εκπαιδευόμενοι τη λειτουργία μιας ομάδας έργου σε συνθήκες πίεσης (χρόνος), να κατανοήσουν τους ρόλους που αναδύονται στην ομάδα και αναλαμβάνουν τα μέλη της, τη δυναμική που αναπτύσσεται, τη συμβολή κάθε μέλους στη διεργασία, τα δυνατά σημεία της συνεργασίας και τα αδύνατα όπως τα έζησαν στο μικρό αυτό διάστημα.

Διαδικασία

Η μεγάλη ομάδα χωρίζεται σε μικρότερες των 6-8 ατόμων με τρόπο που να υπάρχει βάσιμη υποψία ότι είναι ισοδύναμες (χωρισμός ειδικοτήτων, φύλων, ηλικιών, ...)

Οι ομάδες θα εργαστούν χωριστά, αλλά έτσι ώστε η μια να βλέπει, αν θέλει, τι κάνει η άλλη. Με την ολοκλήρωση της εργασίας τους, παρουσιάζουν στην ολομέλεια τον τρόπο δουλειάς τους. Ακολουθεί συζήτηση και ανακεφαλαίωση των συμπερασμάτων.

Οδηγίες

Γενικές. Οι ομάδες θα έχουν να επιτελέσουν συγκεκριμένο έργο (όλες το ίδιο) σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα με συγκεκριμένους πόρους. Θα αποφασίσουν τα μέλη κάθε ομάδας πώς θα εργαστούν, με μόνη υποχρέωση ένα μέλος από κάθε

ομάδα, μετά την ολοκλήρωση του έργου, να διηγηθεί τον τρόπο δουλειάς της ομάδας και τη δυναμική που δημιουργήθηκε στους κόλπους της.

Ειδικές. Κάθε ομάδα έχει ως έργο χρησιμοποιώντας έξι φύλλα χαρτιού A4 και κολλητική ταινία να κατασκευάσει μέσα σε 8' «Λευκό Πύργο» ύψους ενός μέτρου περίπου που να ισορροπεί ελεύθερα στο τραπέζι χωρίς υποστήριξη.

Πόροι

Έξι φύλλα χαρτιού A4 και μία κολλητική ταινία όχι σε θήκη που να κόβεται εύκολα. Δίνεται πανομοιότυπο υλικό σε όλες τις ομάδες.

1.7 Οι εκπαιδευτικές τεχνικές στην εκπαίδευση ενηλίκων

Μέχρι τώρα συζητήσαμε και συμφωνήσαμε ότι στην εκπαίδευση ενηλίκων η γνώση αποκτιέται μέσω της ενεργητικής συμμετοχής των ατόμων που εμπλέκονται.

- Όμως πώς είναι δυνατόν να υποκινηθούν/ενθαρρυνθούν οι ενήλικες εκπαιδευόμενοι να συμμετέχουν ενεργητικά στη μαθησιακή διαδικασία;
- Με ποιους τρόπους είναι δυνατόν να επιτευχθεί ένα μαθησιακό περιβάλλον όπου θα είναι έκδηλη η αίσθηση της αμοιβαίας εμπιστοσύνης και της ισότιμης συμμετοχής;
- Με ποιες τεχνικές ο εκπαιδευτής ενηλίκων υλοποιεί τις εκπαιδευτικές δραστηριότητες που σχεδίασε για να επιτύχει τους εκπαιδευτικούς στόχους;

Η απάντηση που έχει δοθεί από τους πλέον κλασικούς ερευνητές της εκπαίδευσης ενηλίκων (Jarvis, 1995, Noyé & Piveteau, 1998, Rogers, 1999, Courau, 2000, Κόκκος, 2005) είναι ότι η ενεργητική συμμετοχή επιτυγχάνεται με τη χρήση εκπαιδευτικών τεχνικών που αναπτύσσουν την αλληλεπίδραση μεταξύ εκπαιδευτή και εκπαιδευομένων, αλλά και των εκπαιδευομένων μεταξύ τους.

Ο εκπαιδευτής ενηλίκων έχει στη διάθεσή του ένα πλούσιο ρεπερτόριο από ενεργητικές εκπαιδευτικές τεχνικές, η χρήση των οποίων, σε συνδυασμό και με ικανοποιητικές επιλογές στις άλλες διαστάσεις του εκπαιδευτικού προγράμματος, μπορεί να απαντήσει αποτελεσματικά στις παραπάνω ερωτήσεις. Στη συνέχεια θα αναφερθούμε στις πιο διαδεδομένες τεχνικές, χωρίς να παραλείψουμε και τις

λιγότερο ενεργητικές, αλλά κλασικές και πολυχρησιμοποιημένες: τη διδασκαλία βασισμένη σε ερωτήσεις και απαντήσεις και διάλεξη.

Θα δίνεται η περιγραφή της τεχνικής, θα παρουσιάζονται τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματά της και θα δίνονται οδηγίες προς στους εκπαιδευτές ενηλίκων για την περίπτωση που θελήσουν να τη χρησιμοποιήσουν στη δουλειά τους.

Εξίσου βοηθητικά με τις τεχνικές στη δουλειά του εκπαιδευτή ενηλίκων λειτουργούν και τα εκπαιδευτικά μέσα όπως και η διευθέτηση της αίθουσας διδασκαλίας και για το λόγο αυτό θα αναφερθούμε συνοπτικά στο τέλος αυτής της ενότητας.

Κάθε εκπαιδευτική τεχνική εφαρμόζεται στη διάρκεια μιας εκπαιδευτικής δραστηριότητας που σχεδιάζει ο εκπαιδευτής ενηλίκων προκειμένου να επιτύχει συγκεκριμένους εκπαιδευτικούς στόχους. Συνήθως διαρκεί 45' της ώρας, χρόνος μέσα στον οποίο δίνονται οδηγίες και υλικά, ακολουθεί ατομική ή/και ομαδική εργασία από πλευράς εκπαιδευομένων, παρουσιάζονται τα συμπεράσματα της δουλειάς τους και επιχειρείται σύνθεση και επισημοποίηση από τον εκπαιδευτή.

1.7.1 Εισήγηση: βασικές προδιαγραφές και εμπλουτισμός

Εισήγηση είναι η αναλυτική παρουσίαση ενός θέματος από τον εκπαιδευτή, η οποία πραγματοποιείται μέσω ενός αδιάκοπου μονολόγου. Χρησιμοποιήθηκε και χρησιμοποιείται μέχρι σήμερα στη χώρα μας στην εκπαίδευση ενηλίκων υπερβολικά και άστοχα. Είναι γεγονός ότι εξασφαλίζει την παρουσίαση μεγάλου όγκου πληροφοριών μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα, απαιτεί ευκολότερη προετοιμασία για τον εκπαιδευτή και ταυτόχρονα προσφέρει αίσθημα ασφάλειας στους εκπαιδευόμενους. Την ίδια στιγμή όμως δεν επιτρέπει την ενεργητική συμμετοχή των εκπαιδευομένων, αλλά και την παρακολούθηση εκ μέρους του εκπαιδευτή της μαθησιακής πορείας της ομάδας του. Ωστόσο, αν είναι απαραίτητο να χρησιμοποιηθεί η εισήγηση στην εκπαιδευτική διαδικασία, είναι χρήσιμο, και είναι αυτό εφικτό, να εμπλουτισθεί με άλλες τεχνικές (π.χ. τη συζήτηση, την εργασία σε ομάδες και την άσκηση). Στην περίπτωση αυτή η εισήγηση δεν πρέπει να υπερβαίνει τα 10'. Για να γίνεται κατανοητή η εισήγηση είναι απαραίτητο να έχει πρόλογο, εισαγωγή, κυρίως μέρος και επίλογο, ενώ ο εκπαιδευτής θα πρέπει να εξασφαλίζει την ενεργό ακρόαση από τους εκπαιδευόμενους (διανέμοντας, για παράδειγμα,

σημειώσεις με τα σημαντικότερα σημεία της εισήγησης ή χρησιμοποιώντας οπτικοακουστικά μέσα).

1.7.2 Ομάδες εργασίας

Οι εκπαιδευόμενοι εργάζονται σε υπο-ομάδες και ανταλλάσσουν εμπειρίες ή εκπονούν μια άσκηση για ένα συγκεκριμένο θέμα.

Πλεονεκτήματα. Εργαζόμενοι σε ομάδες, οι εκπαιδευόμενοι συμμετέχουν ενεργητικά, επικοινωνούν, εκφράζονται ελεύθερα, αλληλοϋποστηρίζονται και έτσι καλλιεργείται ομαδικό πνεύμα.

Μειονεκτήματα. Είναι απαραίτητο ο εκπαιδευτής ενηλίκων να γνωρίζει τις αρχές της επικοινωνίας και της δυναμικής της ομάδας, καθώς και των προδιαγραφών των ομάδων εργασίας.

Οδηγίες. Η εργασία σε ομάδες αποτελεί την κατεξοχήν εκπαιδευτική τεχνική στην εκπαίδευση ενηλίκων. Μπορεί να εφαρμόζεται σε κάθε φάση της εκπαιδευτικής διαδικασίας και για όλα σχεδόν τα αντικείμενα διδασκαλίας.

Στη δουλειά σε μικρές ομάδες σημασία έχουν η ποιότητα της συνεργασίας μεταξύ των εκπαιδευομένων, το κλίμα που επικρατεί σε κάθε ομάδα, αλλά και τα αποτελέσματα που προκύπτουν.

Ο εκπαιδευτής έχει εμπιστοσύνη στις δυνατότητες των εκπαιδευομένων, τους παραχωρεί πρωτοβουλίες και αυτενέργεια.

Οι ομάδες εργασίας λειτουργούν αποτελεσματικά όταν:

- **η σύνθεση των μελών κάθε ομάδας είναι ιδανική** (η συγκρότηση και η σύνθεση γίνεται ανάλογα με τις ανάγκες του εκπαιδευτικού προγράμματος, επιβάλλεται η αλλαγή της σύνθεσής τους σε περιπτώσεις που υπάρχει ως στόχος η ανάπτυξη συνεργασίας μεταξύ όλων των μελών της ευρύτερης ομάδας, ιδανικός αριθμός κάθε υπο-ομάδας της μεγάλης ομάδας είναι τα 5 – 8 άτομα),
- **οι στόχοι και οι οδηγίες είναι σαφείς** (δίνονται γραπτές οδηγίες, καθορίζεται ακριβώς ο χρόνος εργασίας, γίνεται χωροταξική κατανομή των ομάδων (που θα εργαστεί καθεμία), ορίζεται από την ίδια την ομάδα συντονιστής -διαφορετικός κάθε φορά),

- *ο εκπαιδευτής παρακολουθεί τις ομάδες* (φροντίζει για την καλή λειτουργία τους, δίνει διευκρινήσεις περνώντας από κάθε μια, εμπνέει τα μέλη τους, υπενθυμίζει τα χρονικά όρια, δεν παρεμβαίνει όμως στη δουλειά τους, δεν είναι ανυπόμονος και δεν έχει την τάση να καθορίζει και να προβλέπει τα πάντα),
- *πραγματοποιείται με επιτυχία τόσο η παρουσίαση από κάθε ομάδα όσο και η τελική σύνθεση* (ο εκπαιδευτής φροντίζει για την ενεργητική ακρόαση από όλα τα μέλη, συντονίζει τη συζήτηση της ολομέλειας και βοηθά στη σύνθεση των απόψεων και την εξαγωγή των συμπερασμάτων).

Παράδειγμα. Η δραστηριότητα κατασκευής Λευκού Πύργου στην Ενότητα 4.

1.7.3 Ερωτήσεις/απαντήσεις

Οι ερωτήσεις-απαντήσεις είναι η εκπαιδευτική εκείνη τεχνική που βασίζεται στην οικοδόμηση της διδασκαλίας πάνω σε ακολουθίες ερωτήσεων και απαντήσεων. Οι ερωτήσεις τίθενται από τον εκπαιδευτή προς τους εκπαιδευόμενους, αλλά μπορεί να συμβεί και το αντίστροφο.

Πλεονεκτήματα

- Με τις ερωτήσεις και απαντήσεις δημιουργείται επικοινωνιακό και συμμετοχικό κλίμα, στο οποίο εκδηλώνεται η αυτενέργεια των εκπαιδευομένων και αναπτύσσεται η κριτική ικανότητά τους.
- Το υπό διαπραγμάτευση θέμα μπορεί να προσεγγιστεί με πληρότητα.
- Ο εκπαιδευτής μπορεί να ελέγξει το βαθμό κατανόησης του θέματος, αλλά και τις ανάγκες των εκπαιδευομένων.

Μειονεκτήματα

- Η τεχνική των ερωταπαντήσεων δεν βασίζεται στην πράξη
- Είναι μια χρονοβόρα διαδικασία
- Δεν εξασφαλίζει τη συμμετοχή όλων των εκπαιδευομένων
- Μπορεί να υπάρξουν παρεμβάσεις εκτός θέματος

Οδηγίες

- Οι ερωτήσεις απευθύνονται σε όλους, να είναι «ανοικτές», επαγωγικές και να ωθούν σε τεκμηριωμένους συλλογισμούς.
- Αποφεύγονται οι «ψευδο-ερωτήσεις» και οι ρητορικές ερωτήσεις (π.χ. «Ποιος μπορεί να ισχυριστεί άραγε...;»).
- Ο εκπαιδευτής αφήνει εύλογο χρονικό διάστημα για σκέψη. Αν οι εκπαιδευόμενοι δεν απαντήσουν αμέσως, δεν σπεύδει αυτός να δώσει απάντηση.
- Η τεχνική των ερωταπαντήσεων συνήθως χρησιμοποιείται σε συνδυασμό με άλλες τεχνικές, κυρίως με την άσκηση και με τη συζήτηση.

1.7.4 Συζήτηση

Συζήτηση είναι η ανταλλαγή απόψεων μέσα στην εκπαιδευτική ομάδα, με στόχο τη σταδιακή προσέγγιση ενός θέματος. Μπορεί να διεξαχθεί είτε στην ολομέλεια είτε στις επιμέρους υπο-ομάδες της.

Πλεονεκτήματα

- Η συζήτηση αναπτύσσει την ικανότητα συνεργασίας των εκπαιδευομένων, την κριτική ικανότητά τους καθώς και την αυτενέργειά τους.
- Δημιουργεί επικοινωνιακό και συμμετοχικό κλίμα στην ομάδα.
- Επιτρέπει τη λεπτομερή προσέγγιση του προς συζήτηση θέματος.
- Ο εκπαιδευτής μπορεί να διαπιστώσει το βαθμό κατανόησης του θέματος και τις ανάγκες των εκπαιδευομένων.

Μειονεκτήματα

- Η συζήτηση προϋποθέτει γνώσεις των εκπαιδευομένων για το συζητούμενο θέμα.
- Είναι μια χρονοβόρα διαδικασία που δεν βασίζεται στην πράξη.
- Μπορεί να υπάρξουν παρεμβάσεις εκτός θέματος συζήτησης, να χαθεί χρόνος και να υπάρξει δυσκολία επιστροφής στο θέμα.
- Δεν εξασφαλίζεται συμμετοχή όλων των εκπαιδευομένων.

Οδηγίες

- Απαιτείται καλή προετοιμασία και εκπαιδευτή και εκπαιδευομένων για το θέμα που θα συζητηθεί.
- Είναι απαραίτητο να δίνονται διευκρινήσεις από τον εκπαιδευτή για τη διαδικασία της συζήτησης (π.χ. πόσα στάδια και ποια χρονική διάρκεια θα έχει, ποια μεθοδολογία θα ακολουθηθεί, κ.λπ.).
- Η συζήτηση μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε συνδυασμό με άλλες εκπαιδευτικές τεχνικές.
- Ιδιαίτερα χρήσιμη μπορεί να είναι η συζήτηση στο ξεκίνημα ενός νέου θέματος, ώστε οι εκπαιδευόμενοι να προβληματιστούν σχετικά με αυτό, εξετάζοντας διάφορες πτυχές του.

Παράδειγμα: Στις μικρές ομάδες δίνεται θέμα συζήτησης: Πώς μπορεί να γίνει κουλτούρα η ομαδική δουλειά σε έναν Δημόσιο Οργανισμό;

Κάθε μέλος της ομάδας προετοιμάζεται για 3-4' κρατώντας σημειώσεις. Με κλήρωση προκύπτει ο συντονιστής της συζήτησης. Δίνει το λόγο σε κάθε μέλος να παρουσιάσει σύντομα τις ιδέες του, ολοκληρώνεται ο πρώτος κύκλος παρουσιάσεων, ακολουθούν διευκρινιστικές ερωτήσεις και απαντήσεις, εντοπίζονται συγκλίσεις και αποκλίσεις, γίνεται συνόψιση των ιδεών που κατατέθηκαν.

Κάθε ομάδα παρουσιάζει στην ολομέλεια την πρότασή της και ο εκπαιδευτής-σύμβουλος, αναλαμβάνοντας τη διεύθυνση της συζήτησης, συνθέτει τις απόψεις οι οποίες καταγράφονται ως παραδοτέο.

1.7.5 Καταιγισμός ιδεών

Ο καταιγισμός ιδεών (brainstorming) είναι η πολυεπίπεδη εξέταση ενός θέματος μέσω της παρακίνησης των εκπαιδευομένων να διατυπώσουν/εκφράσουν ελεύθερα και αυθόρμητα τις ιδέες τους. Βασίζεται στην αρχή ότι οι νέες ιδέες δημιουργούνται μέσα από τη ζύμωση ιδεών που προκύπτουν αβίαστα (Courau, 2000).

Πλεονεκτήματα

- Ο καταγιγισμός ιδεών δίνει πιο ενεργητικό ρυθμό στην εκπαιδευτική διαδικασία.
- Η τεχνική αυτή εξασφαλίζει συνήθως υψηλό βαθμό συμμετοχής.
- Αξιοποιεί τη δημιουργικότητα και τις εμπειρίες των συμμετεχόντων.
- Αναπτύσσει την ελεύθερη έκφραση, την κριτική σκέψη και τη συνεργασία.
- Κάθε εκπαιδευόμενος εκφράζεται ελεύθερα χωρίς να κρίνεται ή να αξιολογείται ή να λογοκρίνεται.

Μειονεκτήματα

- Δεν μπορεί να εξασφαλίσει με απόλυτο τρόπο τη συμμετοχή όλων των εκπαιδευομένων.
- Μπορεί να γλιστρήσει σε επίδειξη φαντασίας και σε μη δημιουργική παράθεση ιδεών.

Οδηγίες. Ο καταγιγισμός ιδεών διεξάγεται είτε στην ολομέλεια (στην περίπτωση αυτή τον συντονίζει ο εκπαιδευτής) είτε σε μικρές ομάδες. Δεν έχει σημασία αν οι εκπαιδευόμενοι γνωρίζουν το θέμα. Ζητούμενο είναι να συμβάλουν στην εξέτασή του με όποια ιδέα ή πρόταση έρχεται στο μυαλό τους, ακόμα και αν αυτή φαίνεται υπερβολική ή απραγματοποίητη. Ο εκπαιδευτής θέτει το ζήτημα ή το ερώτημα, οι εκπαιδευόμενοι εκφράζουν τις ιδέες τους, οι οποίες καταγράφονται αυτοστιγμής από τον εκπαιδευτή χωρίς να σχολιάζονται. Στη συνέχεια, γίνεται κατηγοριοποίηση των ιδεών και σχολιασμός με την τεχνική των ερωτήσεων-απαντήσεων ή της συζήτησης. Τέλος, ο εκπαιδευτής προβαίνει στη σύνθεση όσων συζητήθηκαν.

Παράδειγμα. Ποια είναι τα χαρακτηριστικά του ενήλικου εκπαιδευόμενου;

Το ερώτημα τίθεται στην ολομέλεια. Ο εκπαιδευτής γράφει στον πίνακα ό,τι κατατίθεται από τους εκπαιδευόμενους χωρίς σχολιασμό και λογοκρισία. Τους καλεί στη συνέχεια να σχολιάσουν, να συζητήσουν, να επιλέξουν, να ομαδοποιήσουν και να ιεραρχήσουν τα χαρακτηριστικά του ενήλικα εκπαιδευόμενου και να τα συγκρίνουν με αυτά του ανήλικου εκπαιδευόμενου.

1.7.6 Η τεχνική της «χιονοστιβάδας»

Χιονοστιβάδα είναι η κατάθεση και ανταλλαγή απόψεων/ιδεών με στόχο τον προβληματισμό για ένα ζήτημα που ξεκινά από την ατομική δουλειά και καταλήγει στην ολομέλεια. Πρώτα, κάθε εκπαιδευόμενος επεξεργάζεται ατομικά το θέμα για 2-3 λεπτά. Συγκρίνει τις ιδέες του με αυτές του διπλανού του για 4-5 λεπτά, εντοπίζουν κοινά σημεία και διαφορές, και δημιουργούν έναν κοινό εμπλουτισμένο κατάλογο ιδεών. Στη συνέχεια, το ίδιο επαναλαμβάνεται σε ομάδες των τεσσάρων (οι δυάδες που συνεργάστηκαν δυο-δυο). Τέλος, οι ιδέες των ομάδων παρουσιάζονται στην ολομέλεια, γίνεται σύνθεσή τους και εξάγονται συμπεράσματα.

Πλεονεκτήματα

Διαθέτει όλα τα πλεονεκτήματα που αφορούν τις τεχνικές των ερωτήσεων-απαντήσεων, της συζήτησης και του brainstorming. Επιπλέον, δεν είναι χρονοβόρα δραστηριότητα, δε επιτρέπει παρεμβάσεις εκτός θέματος και βασίζεται τόσο στο λόγο όσο και στην πράξη.

Παράδειγμα

Η δραστηριότητα διαφορετικών χρήσεων μιας εφημερίδας που αναφέρθηκε προηγουμένως

1.7.7 Η τεχνική της άσκησης

Πρόκειται για ατομική ή συλλογική εργασία με ποικίλες μορφές, όπως είναι η επεξεργασία ενός θέματος, η λύση ενός προβλήματος και η διεξαγωγή ενός πειράματος. Στόχος μιας άσκησης είναι να οδηγηθούν οι εκπαιδευόμενοι σε δράση, την οποία ακολουθεί η ανάλυση των αποτελεσμάτων της και της εμπειρίας της, η διατύπωση γενικών αρχών και η σύνδεσή της με τη θεωρία. Η διάρκειά της ποικίλει από λίγα λεπτά έως λίγες ώρες.

Πλεονεκτήματα

- Η άσκηση συνδέει τη θεωρία με την πράξη
- Επικεντρώνεται σε συγκεκριμένους εκπαιδευτικούς στόχους
- Δεν είναι χρονοβόρα

- Απαιτεί την ενεργητική συμμετοχή των εκπαιδευομένων,
- Καλλιεργεί την υπευθυνότητά τους και
- Τονώνει την αυτοπεποίθησή τους

Μειονεκτήματα

- Η άσκηση απαιτεί προσεκτική προετοιμασία και εποπτεία από τον εκπαιδευτή.
- Δεν εξετάζεται εξονυχιστικά ένα ζήτημα (όπως στη «μελέτη περίπτωσης»).

Οδηγίες

- Οι οδηγίες της άσκησης πρέπει να είναι σαφείς και γραπτά διατυπωμένες.
- Η άσκηση γίνεται κατανοητή όταν τίθενται ρητά τα όρια, π.χ. «Να αναφέρετε πέντε λόγους ...».
- Όταν κρίνεται από τον εκπαιδευτή ότι αυτό θα βοηθήσει την υποκίνηση των εκπαιδευομένων για δράση, δίνονται έντυπα ή οπτικοακουστικά εναύσματα.

Παράδειγμα.

Δίνεται ως άσκηση σε μικρές ομάδες η παρουσίαση σε μία διαφάνεια του περιεχομένου ενός κειμένου που αναφέρεται στην εκπαίδευση ενηλίκων. Μοναδική υπόδειξη: «Μια κατάλληλη για την εκπαίδευση ενηλίκων διαφάνεια περιέχει 5 - 6 σειρές, με 5 - 6 λέξεις καθεμιά».

1.7.8 Μελέτη περίπτωσης

Η μελέτη περίπτωσης είναι σύνθετη άσκηση με τα εξής χαρακτηριστικά: παρουσιάζεται στους εκπαιδευόμενους ένα πραγματικό ή υποθετικό παράδειγμα, το οποίο αντανακλά μία ευρύτερη κατάσταση, με σκοπό να αναλυθεί σε βάθος και να διερευνηθούν οι εναλλακτικές λύσεις στα προβλήματα που αναδύονται. Χρησιμοποιείται για εμπέδωση θεωρητικών γνώσεων και για υποκίνηση ευρετικής πορείας προς τη γνώση.

Πλεονεκτήματα

- Οι εκπαιδευόμενοι συμμετέχουν ενεργά, αναπτύσσουν την κριτική σκέψη τους και την ικανότητα επίλυσης προβλήματος
- Πολλές φορές η μελέτη περίπτωσης μπορεί να οδηγήσει σε αλλαγή στάσης
- Η λεπτομερής εξέταση ενός θέματος συνδέεται συνήθως με ευρύτερα γνωστικά πεδία και η αναγωγή του σε αυτά συνεπάγεται εξοικονόμηση χρόνου.

Μειονεκτήματα

- Απαιτείται σημαντική εκπαιδευτική εμπειρία από τον εκπαιδευτή.
- Δεν είναι εύκολο να βρεθούν περιπτώσεις που να έχουν το ίδιο ενδιαφέρον για όλους τους εκπαιδευόμενους και για τις οποίες να διαθέτουν όλοι σχετικές γνώσεις και εμπειρίες.
- Η σύνθεση των συμπερασμάτων δεν είναι εύκολη, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις που τα στοιχεία αποτιμώνται μόνον ποιοτικά.
- Είναι δύσκολη (λογικά και διδακτικά) η αναγωγή από το μέρος στο όλο.

Οδηγίες

Ο εκπαιδευτής επιλέγει μία περίπτωση που μοιάζει πραγματική και παρουσιάζει ενδιαφέρον για τους εκπαιδευόμενους, οι οποίοι διαθέτουν γνώσεις και εμπειρίες που τους επιτρέπουν να την προσεγγίσουν αποτελεσματικά. Παρουσιάζει την περίπτωση στους εκπαιδευόμενους, αναλύοντας το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται. Η παρουσίαση μπορεί να γίνει προφορικά ή με γραπτό κείμενο, με κασέτα ήχου ή με βιντεοταινία. Στη συνέχεια, απαντάει σε ερωτήσεις και δίνει διευκρινιστικές πληροφορίες, αν του ζητηθούν. Οι εκπαιδευόμενοι εργάζονται σε μικρές ομάδες και στην ολομέλεια παρουσιάζονται τα συμπεράσματα κάθε ομάδας χωριστά και ο εκπαιδευτής τα συνθέτει, τα συμπληρώνει, τα σχολιάζει, με τρόπο ώστε να εξαχθεί το γενικό συμπέρασμα.

Παράδειγμα.

Στη διάρκεια του προγράμματος κάθε εκπαιδευόμενος θα προετοιμάσει και θα παρουσιάσει μία μικροδιδασκαλία. Πρόκειται ουσιαστικά για ένα «διδακτικό

επεισόδιο», μια περίπτωση, την οποία καλείται η ομάδα να τη σχολιάζει, να τη μελετήσει, με οδηγό το φύλλο αξιολόγησης των μικροδιδασκαλιών. Αυτό μπορεί να γίνει σταδιακά για κάθε σημείο της αξιολόγησης (επιλογή που απαιτεί πολύ χρόνο), μπορεί όμως να γίνει επισημαίνοντας μόνο τα πολύ δυνατά σημεία της μικροδιδασκαλίας και τα πολύ αδύνατα.

1.7.9 Παιχνίδι ρόλων

Πρόκειται για τεχνική που στοχεύει στην προσομοίωση μιας αλληλεπίδρασης ατόμων που έχει σχέση με την επαγγελματική καθημερινότητα των συμμετεχόντων ή/και τις δεξιότητες που το εκπαιδευτικό πρόγραμμα στοχεύει να αποκτήσουν (π.χ. μια συνέντευξη πρόσληψης, μια σύσκεψη στελεχών, μια ομάδα διαβούλευσης) με σκοπό την αλλαγή συμπεριφοράς. Οι εκπαιδευόμενοι καλούνται να υποδυθούν ρόλους που συνδέονται με μία εξεταζόμενη κατάσταση στον επαγγελματικό ή στον κοινωνικό τομέα, με στόχο να την κατανοήσουν βαθύτερα, βιώνοντας την κατάσταση και τις αντιδράσεις τους σε αυτήν. Εφαρμόζεται κυρίως όταν επιδιώκεται η ανάλυση προβληματικών ή συγκρουσιακών καταστάσεων, οι οποίες αφορούν ικανότητες, στάσεις ή συμπεριφορές. Ο εκπαιδευτής εξηγεί τους στόχους του παιχνιδιού, τι πρόκειται δηλαδή να εξεταστεί και για ποιο λόγο. Παρουσιάζει τους κανόνες του παιχνιδιού (αριθμό παικτών οι οποίοι προσφέρονται εθελοντικά, τι θα κάνουν, τη χρονική διάρκεια, αναθέτει στην υπόλοιπη ομάδα ρόλο παρατηρητή για την καταγραφή στοιχείων) και παρουσιάζει το πλαίσιο της ιστορίας που έχει δημιουργήσει, δίνοντας στοιχεία για κάθε ρόλο. Οι συμμετέχοντες επιλέγουν ρόλους (κάθε ρόλος μπορεί να παίζεται από περισσότερα του ενός άτομα). Οι παίκτες συνεδριάζουν μόνοι, προκειμένου να συζητήσουν και να αποφασίσουν για τη μελλοντική τους συμπεριφορά. Ο εκπαιδευτής τους εξηγεί ότι πρέπει να αφεθούν να αντιδράσουν αυθόρμητα, ανάλογα με την εξέλιξη του παιχνιδιού, ακόμα και να διαφοροποιήσουν την αρχική τους στάση, ανάλογα με την εξέλιξη των υπολοίπων παικτών. Στη συνέχεια οι παίκτες υποδύονται τους ρόλους τους και οι παρατηρητές καταγράφουν.

Μόλις τελειώσει το παιχνίδι οι συμμετέχοντες σχολιάζουν την εμπειρία που βίωσαν και οι παρατηρητές ανακοινώνουν όσα κατέγραψαν. Ο εκπαιδευτής σχολιάζει και συνθέτει όλες τις απόψεις και τις συνδέει με το διδακτικό αντικείμενο.

Πλεονεκτήματα

- Επιτυγχάνεται πλήρης ενεργοποίηση των εκπαιδευομένων και ασφαλής έκφραση συναισθημάτων, αφού, εμπλεκόμενοι σε μη πραγματική κατάσταση, έχουν μειωμένο βαθμό έκθεσης.
- Αναπτύσσονται δεξιότητες διαπραγμάτευσης και επικοινωνίας και δίνεται η δυνατότητα στους εκπαιδευόμενους να επανεξετάσουν αντιλήψεις και συμπεριφορές τους και με πιθανή ακόμη και αλλαγή ορισμένων στάσεων.

Μειονεκτήματα

- Απαιτεί από τον εκπαιδευτή καλή γνώση των αρχών επικοινωνίας και δυναμικής της ομάδας.
- Η επιτυχία του παιχνιδιού ρόλων εξαρτάται από τη δημιουργικότητα και τη διάθεση των εκπαιδευομένων που θα εμπλακούν σε αυτό.
- Δεν εγγυάται αλλαγή στάσεων που θα διαρκέσουν στο χρόνο.

Οδηγίες

Η δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης στην ομάδα είναι απαραίτητη προϋπόθεση για να πραγματοποιηθεί παιχνίδι ρόλων, επομένως ο εκπαιδευτής το χρησιμοποιεί όταν η ομάδα έχει γνωριστεί καλά και υπάρχει θετικό κλίμα.

Παράδειγμα.

Η διάρκεια του παρόντος προγράμματος δεν επιτρέπει την αναλυτική παρουσίαση ενός παιχνιδιού ρόλων. Μπορείτε όμως να αναζητήσετε στη βιβλιογραφία σχετικά παραδείγματα (π.χ. οι ασκήσεις 4 και 7 στο Βιβλίο της Sophie Courau «Τα βασικά Έργαλεια» του Εκπαιδευτή Ενηλίκων», Εκδόσεις ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ, 2000).

1.7.10 Η εναρκτήρια συνάντηση

Είναι σημαντικό από την πρώτη κιόλας στιγμή να βιώσουν οι εκπαιδευόμενοι το μήνυμα του προγράμματος που είναι η μάθηση σε πνεύμα αποτελεσματικής ομάδας. Για το σκοπό αυτό είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθούν τεχνικές οικοδόμησης πνεύματος ομάδας, τεχνικές ενεργητικής εμπλοκής των εκπαιδευομένων ή

εναλλακτικές ενεργητικές τεχνικές. Στη συνέχεια δίνονται ενδεικτικά μερικές από αυτές τις τεχνικές.

1) Αλληλοπαρουσίαση

Το σπάσιμο του πάγου μπορεί να επιτευχθεί με την **τεχνική της αλληλοπαρουσίασης**. Οι εκπαιδευόμενοι χωρίζονται σε ζεύγη, κάθε μέλος του ζευγαριού έχει στη διάθεσή του 5' για να πάρει **συνέντευξη** από το άλλο μέλος. Στη συνέχεια, κάθε εκπαιδευόμενος παρουσιάζει το άλλο μέλος του ζευγαριού του αποφεύγοντας να μιλήσει για τον εαυτό του. Αν ο αριθμός των εκπαιδευομένων είναι περιττός, συμπληρώνεται με τον εκπαιδευτή-σύμβουλο. Με τον τρόπο αυτό, σχετικά γρήγορα, όλοι οι εκπαιδευόμενοι αποκτούν μια πρώτη εικόνα της ομάδας της οποίας πλέον αποτελούν μέλη της και αυτό είναι μια καλή αρχή για την οικοδόμησης πνεύματος ομάδας. Η τεχνική αυτή θεωρείται κατάλληλη γιατί έχει τα εξής πλεονεκτήματα (Noye & Piveteau, 1999):

- Κάθε μέλος μιλάει απευθυνόμενο σε ένα μόνο μέλος και αυτό είναι ευκολότερο από το να μιλήσει ξαφνικά απευθυνόμενο σε όλη την ομάδα, μιλάει πιο ελεύθερα και δημιουργεί φιλική ατμόσφαιρα με τον άλλον.
- Είναι πιο εύκολο να μιλήσεις για κάποιον άλλον παρά για τον εαυτό σου, ειδικά την πρώτη φορά που μιλάς στην ολομέλεια.
- Πρόκειται για άσκηση επικοινωνίας, οι πληροφορίες της οποίας γίνεται εύκολα φανερό ότι θα χρησιμοποιηθούν στην πορεία.

2) Συζήτηση για το πρόγραμμα

Είναι χρήσιμο να προβλέπεται χρόνος στο πρόγραμμα για να συζητήσουν οι επιμορφούμενοι με τον εκπαιδευτή-σύμβουλο για το περιεχόμενο και τον τρόπο διεξαγωγής του προγράμματος, να διερευνηθούν πιθανά προβλήματα και να λυθούν και τελικά να προσαρμοστεί ανάλογα με τις ανάγκες των εκπαιδευομένων ώστε τελικά να δεσμευτούν και να το παρακολουθήσουν δημιουργικά. Η **συζήτηση** αυτή προκαλεί την ενεργητική εμπλοκή των εκπαιδευομένων και μάλιστα για ένα θέμα ζωτικής σημασίας και ενδιαφέροντος για αυτούς.

3) Καταγραφή προσδοκιών

Στην εναρκτήρια συνάντηση, επίσης, ο εκπαιδευτής-σύμβουλος μπορεί να ρωτήσει τους εκπαιδευόμενους σχετικά με τις **προσδοκίες** με τις οποίες προσέρχονται στο

πρόγραμμα επιμόρφωσης. Οι απαντήσεις τους καταγράφονται σε χαρτοπίνακα και τα φύλλα αναρτώνται στους τοίχους της αίθουσας προκειμένου να χρησιμοποιηθούν είτε στη διάρκεια του προγράμματος, αν παραστεί ανάγκη, είτε με το κλείσιμο του προγράμματος στη διάρκεια της συζήτησης για την αξιολόγησή του. Στη διάρκεια καταγραφής των απαντήσεων προκύπτουν νέες ερωτήσεις και απαντήσεις, οι εκπαιδευόμενοι συμμετέχουν ενεργά και δημιουργείται γόνιμος διάλογος.

Δραστηριότητα 5 : άσκηση επί των εκπαιδευτικών τεχνικών

Από τα θέματα που θα κληθείτε να διδάξετε στο ΕΚΔΔΑ, επιλέξτε μια μικρή ενότητα και στη συνέχεια επιλέξτε μία εκπαιδευτική τεχνική που εκτιμάτε ότι μπορεί να υποστηρίξει καλύτερα την παρουσίασή της. Έχετε στη διάθεσή σας 20' για να προετοιμαστείτε και 10' για να την παρουσιάσετε.

Η άσκηση εκτελείται στην αίθουσα διδασκαλίας με την υποστήριξη του εκπαιδευτή-συμβούλου.

Ακολουθούν οι παρουσιάσεις των τεχνικών και οι διορθώσεις του εκπαιδευτή – συμβούλου.

<i>Γνωστικό Αντικείμενο:</i>	
<i>Τίτλος Ενότητας:</i>	
<i>Εκπαιδευόμενοι:</i>	
<i>Θέμα διάρκειας 10'</i>	
<i>Εκπαιδευτική Τεχνική</i>	
<i>Εκπαιδευτικά Μέσα</i>	

Βασικά σημεία της ενότητας

Οι ενήλικες μαθαίνουν αποτελεσματικά σε μικρές ομάδες γιατί μπορούν μέσα σε αυτές να γνωρίσουν γρήγορα ο ένας τον άλλον, να αποκτήσουν οικειότητα μεταξύ τους και ένα αίσθημα ασφάλειας που θα βοηθήσει στην άνετη έκφραση ιδεών και συναισθημάτων και θα δημιουργήσει θετικό κλίμα συνεργασίας.

Οι ενεργητικές τεχνικές δίνουν χώρο και χρόνο στους συμμετέχοντες ενήλικες εκπαιδευόμενους να εκφραστούν δημιουργικά, να συνεργαστούν και να αλληλεπιδράσουν με το σύμβουλο εκπαιδευτή και τους συνεκπαιδευόμενούς τους.

Η επιλογή της τεχνικής που θα εφαρμόσει ο εκπαιδευτής κάθε φορά εξαρτάται από το περιεχόμενο που καλείται να διδάξει, από τη δυναμική της ομάδας που εκπαιδεύει και από την ευχέρεια που έχει αποκτήσει μέχρι εκείνη τη χρονική στιγμή στη χρήση των διαφόρων τεχνικών.

Προτεινόμενη βιβλιογραφία και ηλεκτρονικές πηγές

- Jaques, D. (2001). Μάθηση σε ομάδες. (μετ.: Νίκη Φύλλιπς). Αθήνα: Μεταίχμιο
- Douglas, T. (1997). Η επιβίωση στις ομάδες. (μετ.: Γιώργος Αραμπατζής). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Courau, S. (2000). Τα βασικά εργαλεία του Εκπαιδευτή Ενηλίκων. (μετ.: Ευγενία Μουτσοπούλου). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- [Napell, S. M. \(1976\). Six common non-facilitating teaching behaviors. *Contemporary Education*, 47, 79-82.](#) Στο διαδίκτυο: <http://www.cirtl.net/node/2559>
- [Rogers, C. R., & Roethlisberger, F. J. \(1995\). *Barriers and gateways to communication*, 68, 105-111.](#) Στο διαδίκτυο: <http://www.deloitte.com/assets/Dcom->

SouthAfrica/Local%20Assets/Documents/Artilce.pdf

- Tannen, D. (1995). The power of talk: Who gets heard and why. *Harvard Business Review*, 73, 138-148. Στο διαδίκτυο: http://www9.georgetown.edu/faculty/tannend/pdfs/the_power_of_talk.pdf
- Barnes, L.B., Christensen C.R., and Hansen, A.J. (eds.) (1994). *Teaching and the Case Method*, 3d ed. Boston: Harvard Business School Press. Στο διαδίκτυο: http://books.google.com/books?id=32UK0OiZrskC&pg=PA260&dq=isbn:0875844030&hl=el&source=gbs_toc_r&cad=4#v=onepage&q&f=false

Άσκηση για αναστοχασμό

Συμμετέχεις εδώ και αρκετό καιρό πλέον σε μια μικρή ομάδα εκπαιδευομένων στο πλαίσιο της εκπαίδευσής σου ως εκπαιδευτή του ΕΚΛΔΑ. Αναστοχάσου την πορεία αυτής της ομάδας από τη σύστασή της, την πρώτη ημέρα του προγράμματος, μέχρι σήμερα. Θυμήσου τη διαδικασία αλληλογνωριμίας, την πρώτη ομαδική άσκηση, την πρώτη διαφορά που προέκυψε μεταξύ σας, τη διαχείριση κάποιων κρίσεων που πιθανόν δημιουργήθηκαν και τους τρόπους με τους οποίους αποφασίσατε να συνεργάζεστε και να λύσετε τα προβλήματα που προκύπτουν ή σας τίθενται από τον εκπαιδευτή.

- *Μπορείς να προσδιορίσεις σε ποια φάση ανάπτυξης βρίσκεται τώρα η ομάδα σου;*
- *Μπορείς να αναφερθείς σε κάθε άτομο ξεχωριστά και να χαρακτηρίσεις το ρόλο που συνήθως παίζει στη λειτουργία της ομάδας;*
- *Μπορείς να περιγράψεις τη δική σου συμμετοχή στην ομάδα;*

Γράψε συνοπτικά τις απαντήσεις σου στα ερωτήματα αυτά..

Βιβλιογραφία

- Courau, S. (2000). Τα βασικά εργαλεία του εκπαιδευτή ενηλίκων. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Jarvis, P. (1995). Adult and Continuing Education Theory and Practice. London: Routledge
- Noyé, D. & Piveteau, J. (1999). *Πρακτικός Οδηγός του Εκπαιδευτή*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Rogers, A. (1999). *Η Εκπαίδευση Ενηλίκων*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Λευθεριώτου, Πιέρα (2011). Η εκπαιδευτική διεργασία στην εκπαίδευση ενηλίκων. Αθήνα: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας & Θρησκευμάτων, Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων, Διεύθυνση Προγραμμάτων Τμήμα Συνεργασίας με ΟΤΑ & Φορείς. Από την ιστοσελίδα: http://www.nath.gr/Photos/%CE%95%CE%9A%CE%A0%CE%91%CE%99%CE%94%CE%95%CE%A5%CE%A3%CE%97_%CE%95%CE%9D%CE%97%CE%9B%CE%99%CE%9A%CE%A9%CE%9D.pdf, προσπέλαση 12-06-2011.
- Κόκκος, Α. (2005). Χαρακτηριστικά των ενηλίκων εκπαιδευομένων και προϋποθέσεις αποτελεσματικής μάθησης. Στο Α. Κόκκος (επιμ.), *Πρόγραμμα Εκπαίδευσης Εκπαιδευτών, Εκπαιδευτικό Υλικό για τους Εκπαιδευτές Θεωρητικής Κατάρτισης, τόμος Ι*. Αθήνα: ΕΚΕΠΙΣ.

ΕΝΟΤΗΤΑ 2

Σχεδιασμός διδακτικής ενότητας και ζητήματα αξιολόγησης στην εκπαίδευση ενηλίκων - σχεδιασμός μικροδιδασκαλίας

Σκοπός

Σκοπός της διδακτικής ενότητας είναι να παρουσιάσει έναν τρόπο σχεδιασμού διδακτικών ενότητων έτσι ώστε οι συμμετέχοντες να είναι σε θέση να σχεδιάζουν με πληρότητα τις διδακτικές ενότητες που θα κληθούν να διδάξουν στα προγράμματα επιμόρφωσης του ΕΚΔΔΑ, αλλά και σε κάθε άλλο πρόγραμμα εκπαίδευσης ενηλίκων.

Στόχοι

Όταν θα έχετε ολοκληρώσει τη μελέτη αυτής της ενότητας θα είστε σε θέση να:

- να ορίζετε με ακρίβεια το σχεδιασμό μιας διδακτικής ενότητας
- να εντοπίζετε τα σημαντικά δεδομένα που είναι αναγκαία για το σχεδιασμό μιας διδακτικής ενότητας
- να γνωρίζετε τις αρχές του σχεδιασμού μιας διδακτικής ενότητας
- να απαριθμείτε τα βήματα σχεδιασμού μιας διδακτικής ενότητας
- να προσδιορίζετε τις εκπαιδευτικές ανάγκες του πληθυσμού – στόχου
- να επιλέγετε και διατυπώνετε κατάλληλα επιτεύξιμους εκπαιδευτικούς στόχους
- να εφαρμόζετε τις προδιαγραφές σχεδιασμού διδακτικής ενότητας
- να σχεδιάζετε το περιεχόμενο μιας διδακτικής ενότητας
- να δομείτε το περιεχόμενο και να επιλέγετε κατάλληλες εκπαιδευτικές τεχνικές
- να διακρίνετε τα βασικά χαρακτηριστικά της αξιολόγησης ενός προγράμματος και μιας διδακτικής ενότητας
- να προσδιορίζετε άξονες και κριτήρια αξιολόγησης

- να σχεδιάζετε μια διδακτική ενότητα του γνωστικού αντικειμένου σας προκειμένου να τη διδάξετε στο πλαίσιο των προγραμμάτων επιμόρφωσης ΔΥ του ΕΚΔΔΑ.

Λέξεις - φράσεις κλειδιά

1. Διδακτική ενότητα
2. Διαχείριση χρόνου
3. Στάσεις, Γνώσεις, Δεξιότητες
4. Εκπαιδευτικά μέσα, Εκπαιδευτικές Τεχνικές
5. Αξιολόγηση διδακτικής ενότητας

ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Γιατί πρέπει ο εκπαιδευτής-σύμβουλος να γνωρίζει ποιοι εκπαιδευόμενοι θα συμμετέχουν στο πρόγραμμα επιμόρφωσης στο οποίο καλείται να διδάξει; (την ηλικία τους, το γνωστικό υπόβαθρό τους, τις θέσεις εργασίας τους και την εργασιακή εμπειρία τους, τις δεξιότητες, τις προσδοκίες τους και το κοινωνικό περιβάλλον τους).

Γιατί πρέπει να διδαχτούν τη συγκεκριμένη διδακτική ενότητα και κατ' επέκταση το ευρύτερο γνωστικό αντικείμενο;

Γιατί πρέπει να γνωρίζει που θα γίνει η διδασκαλία της διδακτικής ενότητας (τόπος και χώρος).

Γιατί πρέπει να γνωρίζει πότε θα πραγματοποιηθεί η διδασκαλία του (συνολική διάρκεια και ωράριο διδασκαλίας).

Γιατί πρέπει να γνωρίζει ακριβώς τι είναι διαθέσιμο από την εκπαιδευτική δομή που υλοποιεί το επιμορφωτικό πρόγραμμα για την επιτυχή διεξαγωγή της συγκεκριμένης διδασκαλίας (μέσα και υλικά);

2.1 Διδακτική ενότητα

Κάθε ομάδα ενηλίκων, ανεξάρτητα από τη φύση της, πρέπει να καταστεί ένα εργαστήριο δημοκρατίας, ένα μέρος όπου οι άνθρωποι μπορούν να έχουν την εμπειρία του να μάθουν να ζουν συνεργατικά. Οι στάσεις και οι γνώμες διαμορφώνονται κατά κύριο λόγο στις ομάδες μελέτης, στις ομάδες εργασίας, αλλά και στις άλλες ομάδες στις οποίες οι ενήλικες συμμετέχουν εθελοντικά. Αυτές οι ομάδες είναι τα θεμέλια της δημοκρατίας μας. Οι στόχοι τους καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό τους στόχους της κοινωνίας μας.

Knowles Malcolm, 1950, Informal Adult Education

Η διδακτική ενότητα είναι τμήμα του εκπαιδευτικού προγράμματος. Ένα πρόγραμμα εκπαίδευσης συνήθως απαρτίζεται από πολλές διδακτικές ενότητες. Κάθε διδακτική

ενότητα οργανώνεται σύμφωνα με τη στρατηγική της εκπαιδευτικής διεργασίας που επιλέχτηκε, δηλαδή μια σειρά από εκπαιδευτικές δραστηριότητες, οι οποίες πραγματοποιούνται σταδιακά επιτρέποντας την επίτευξη των εκπαιδευτικών στόχων της ενότητας (Courau, 2000).

Εκπαιδευτικοί στόχοι είναι οι στόχοι που πρέπει να επιτευχθούν στο πλαίσιο μιας εκπαιδευτικής διαδικασίας ευρύτερα ή πιο στενά στο πλαίσιο μιας διδακτικής ενότητας ή μιας εκπαιδευτικής δραστηριότητας. Αφορούν τις γνώσεις και τις δεξιότητες που σχεδιάζεται να αποκτηθούν από τους εκπαιδευόμενους στο πλαίσιο της διδακτικής ενότητας καθώς και τις στάσεις που επιδιώκεται να υιοθετηθούν από αυτούς. Για το λόγο αυτόν είναι απαραίτητο να συγκεντρωθούν και να μελετηθούν κατάλληλα πληροφορίες σχετικές με τα χαρακτηριστικά των εκπαιδευομένων (όπως για παράδειγμα το μορφωτικό επίπεδο, η ειδικότητα, η επαγγελματική θέση, η ηλικία και το φύλο). Οι πληροφορίες αυτές μπορούν να αξιοποιηθούν τόσο στο χωρισμό της μεγάλης ομάδας σε μικρές ομάδες εργασίας, όσο και στην επιλογή των παραδειγμάτων και το περιεχόμενο των ασκήσεων που θα επιλεγούν για την υποστήριξη των διδακτικών εννοιών.

2.1.1 Γνώσεις

Η προσπάθεια ορισμού της γνώσης είναι ένα από τα κεντρικά προβλήματα στην επιστημολογία. Ένας από τους επικρατέστερους ορισμούς είναι ότι γνώση είναι η αιτιολογημένη (με την έννοια της απόδειξης/τεκμηρίωσης) αληθής πεποίθηση, η οποία αποκτιέται τόσο με την εκπαίδευση/επιμόρφωση όσο και με την πρακτική εμπειρία. Κατά έναν άλλο ορισμό, γνώση είναι η *θεωρητική* και *πρακτική* κατανόηση ενός θέματος (αφομοίωση επεξεργασμένων πληροφοριών), πάνω στην οποία στηρίζεται στη συνέχεια η απόκτηση σχετικών με τη γνώση δεξιοτήτων. Κατά έναν τρίτο ορισμό, γνώση είναι το σύνολο των γνωστών επεξεργασμένων πληροφοριών σε κάποιο συγκεκριμένο πεδίο ή συνολικά.

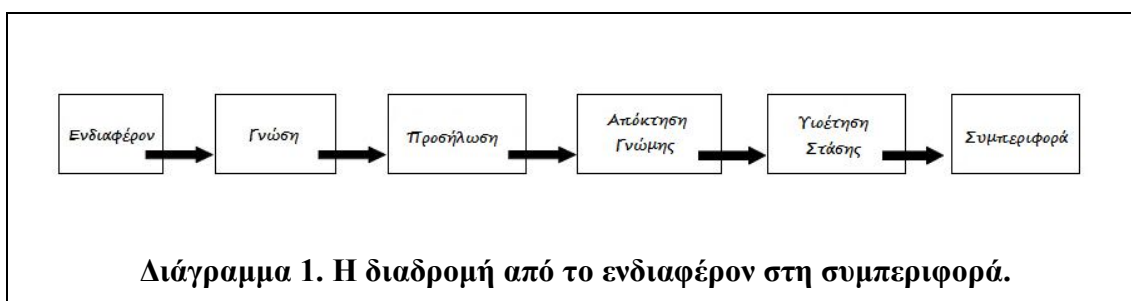
Η αποκτώμενη γνώση είναι είτε *ρητή γνώση* (*explicit knowledge*) είτε *άρρητη γνώση* (*tacit knowledge*). Η πρώτη μεταδίδεται με το γραπτό και προφορικό λόγο, ενώ η δεύτερη αποκτάται με την εμπειρία. Στη σημερινή εποχή, η γνώση συνδέεται με την έρευνα, την καινοτομία και τις νέες τεχνολογίες.

2.1.2 Δεξιότητες

Ως **δεξιότητα** χαρακτηρίζεται η δυνατότητα ενός ατόμου να επιτυγχάνει συγκεκριμένο επιθυμητό αποτέλεσμα, με την ελάχιστη δυνατή προσπάθεια και μέσα σε ελάχιστο χρόνο. Η δυνατότητα αυτή εκπλήρωσης εργασιών και επίλυσης προβλημάτων οφείλεται στην αξιοποίηση και εφαρμογή γνώσεων που απόκτησε το άτομο. Οι δεξιότητες, επομένως, δεν είναι έμφυτες, αλλά αποκτώνται και αναπτύσσονται/βελτιώνονται με τη μάθηση μέσω της εκπαίδευσης και της πρακτικής εξάσκησης (training). Μία δεξιότητα ξεκινά από το επίπεδο της μίμησης για να περάσει με την άσκηση στο επίπεδο του συντονισμού και στη συνέχεια μέσω μακροχρόνιας εξάσκησης στο επίπεδο του αυτοματισμού. Οι δεξιότητες διακρίνονται σε γενικές και σε ειδικές. Οι γενικές δεξιότητες αφορούν σε ευρεία γκάμα επαγγελμάτων, μπορεί για παράδειγμα να είναι η διαχείριση του χρόνου, η ομαδικότητα και η ηγεσία, ενώ οι ειδικές δεξιότητες χρησιμεύουν μόνο στη διεξαγωγή κάποιου εξειδικευμένου έργου (επαγγέλματος), π.χ. δεξιότητα χρήσης ηλεκτρονικών υπολογιστών. Επίσης, οι δεξιότητες μπορεί να είναι νοητικές (π.χ. η χρήση της λογικής σκέψης για την επίλυση ενός τύπου προβλημάτων) και πρακτικές (π.χ. η αισθησιοκινητική δεξιότητα -η χρήση μεθόδων και οργάνων στο εργαστήριο, η χρήση υλικών και εργαλείων στο εργοστάσιο).

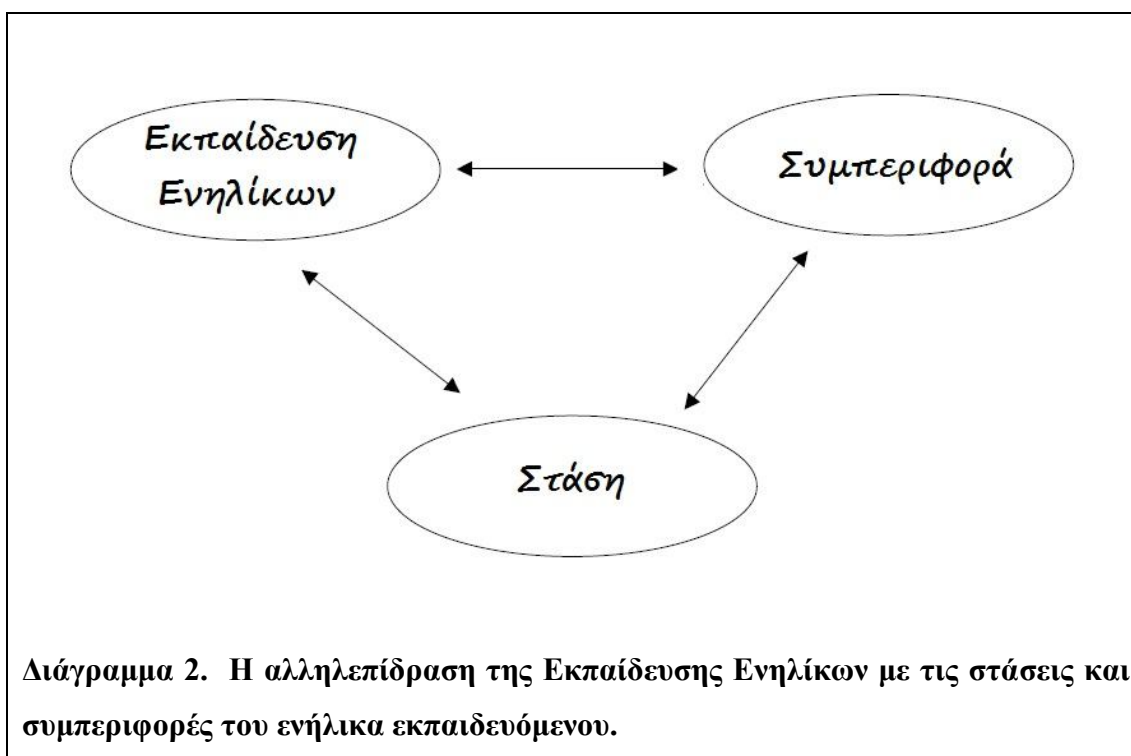
2.1.3 Στάσεις

Οι στάσεις ορίζονται ως «ένα γενικό και διαρκές, θετικό ή αρνητικό, συναίσθημα για κάποιο πρόσωπο, αντικείμενο ή θέμα» (Petty & Cacioppo, 1981). Επομένως, μία στάση αφορά τη θετική ή αρνητική προδιάθεση ενός ατόμου για κάποιον ή σε κάτι στο περιβάλλον του.

Διαμόρφωση των στάσεων. Η πορεία από το ενδιαφέρον στη συμπεριφορά περνάει από την απόκτηση νέας γνώσης, τη θετική αξιολόγησή της και την απόφαση για αξιοποίησή της, την τροποποίηση του αξιακού συστήματος και την υιοθέτηση μιας νέας στάσης, όπως συνοπτικά φαίνεται στο Διάγραμμα 1. Η απόκτηση μέσω εκπαιδευτικής διαδικασίας ενδιαφέρουσας γνώσης, γνώσης δηλαδή που δίνει απαντήσεις σε ζωτικά ερωτήματα του εκπαιδευόμενου, προκαλεί αλυσιδωτές αντιδράσεις στο νου και στην ψυχή του ενήλικα που καταλήγει σε υιοθέτηση στάσεων και ετοιμότητα για εκδήλωση συγκεκριμένων συμπεριφορών, ενδεχομένως πολύ διαφορετικών από τις μέχρι τώρα ή παρόμοιων αλλά αυτή τη φορά με επίγνωση (τόρα γνωρίζω καλύτερα γιατί το κάνω).

Σχέση στάσης – συμπεριφοράς. Οι στάσεις δεν προδικάζουν πάντα τη συμπεριφορά, όμως μία στάση μπορεί να καταλήξει σε σκοπούμενη συμπεριφορά. Η στάση είναι, δηλαδή, μια πρόθεση του ατόμου, η οποία μπορεί να εκδηλωθεί, μπορεί όμως και όχι, στις συγκεκριμένες κάθε φορά συνθήκες. Οι στάσεις λοιπόν δεν προβλέπουν, αλλά μάλλον πιθανολογούν την εκδήλωση μιας συμπεριφοράς. Η εκπαιδευτική διαδικασία, στο βαθμό που προσφέρει νέα γνώση στους εκπαιδευόμενους, συντελεί στην αλλαγή των στάσεων τους.

Διάγραμμα 2. Η αλληλεπίδραση της Εκπαίδευσης Ενηλίκων με τις στάσεις και συμπεριφορές του ενήλικα εκπαιδευόμενου.

Η δομή των στάσεων. Τρεις διαστάσεις των στάσεων έχουν αναδειχθεί ως κρίσιμες για τον εννοιολογικό τους προσδιορισμό:

α) η συναισθηματική διάσταση, αναφέρεται σε αξιολογικά συναισθήματα αρέσκειας και δυσαρέσκειας ως προς το αντικείμενο της στάσης,

β) η γνωστική διάσταση, αναφέρεται στη γνωστική αναπαράσταση του αντικειμένου της στάσης και

γ) η συμπεριφορική διάσταση, αναφέρεται σε τάσεις εκδήλωσης συγκεκριμένης συμπεριφοράς ή προθέσεις.

Λειτουργία των στάσεων. Οι στάσεις λειτουργούν ως: α) μηχανισμοί άμυνας, β) εκφράσεις συστημάτων αξιών και γ) εργαλεία κοινωνικού προσανατολισμού.

Σχετική με τις στάσεις είναι η έννοια της αξίας που ορίζεται ως μια σαφής ή υπονοούμενη σύλληψη του επιθυμητού, χαρακτηριστική ενός ατόμου ή μιας ομάδας. Το σύστημα των προσωπικών αξιών που φέρει ένα άτομο ή μια ομάδα επηρεάζει την επιλογή των προτύπων, των μέσων και των δράσεών του. (Kluckhohn, 1951).

Διατύπωση Διδακτικών Στόχων

Η διατύπωση των στόχων περιλαμβάνει τα επιδιωκόμενα από τη διδασκαλία της διδακτικής ενότητας αποτελέσματα. Τα αποτελέσματα αυτά, με τη μορφή μιας νέας γνώσης, νέας ικανότητας ή νέας στάσης αναφέρονται σε μία άμεσα ορατή και εύκολα αναγνωρίσιμη συμπεριφορά. Για το λόγο αυτό διατυπώνονται με ρήματα που δηλώνουν ενέργειες που μπορεί εύκολα να προσδιοριστούν. Αποφεύγονται ρήματα, όπως «γνωρίζω», «μαθαίνω», «κατανοώ», που δεν δηλώνουν ένα σαφές και φανερό (μετρήσιμο, ελέγξιμο, αναγνωρίσιμο) αποτέλεσμα. Αντίθετα, σαφείς και άμεσα ορατές ενέργειες/συμπεριφορές με αισθητά αποτελέσματα δηλώνουν τα ρήματα για στόχους που αφορούν:

1) Γνώσεις: π.χ. αναγνωρίζω, απαριθμώ, διακρίνω, επιλέγω, ερμηνεύω, κατατάσσω, ορίζω, περιγράφω, συγκρίνω, συσχετίζω.

Παραδείγματα διατύπωσης γνώσεων

- **Περιγράφω τις λειτουργίες ενός οργανισμού παροχής υπηρεσιών.**

- Διατυπώνω το σκοπό της πολιτιστικής και καλλιτεχνικής έκφρασης.
- Περιγράφω τις χρήσεις της τεχνολογίας που διαθέτει ένας οργανισμός κοινής ωφέλειας.
- Αναφέρω τα μέσα έκφρασης ταυτότητας και επικοινωνίας ενός ατόμου με τα άλλα άτομα του περιβάλλοντός του.
- Απαριθμώ τα χαρακτηριστικά και διατυπώνω τους δημοκρατικούς σκοπούς της κοινωνίας.
- Ερμηνεύω φαινόμενα του φυσικού περιβάλλοντος.
- Συγκρίνω δύο θεωρίες σε σχέση με τη δυνατότητά τους για εξήγηση ενός φαινομένου.
- Διακρίνω τη διαφορά μιας ομάδας από ένα σύνολο ανθρώπων.
- Ορίζω την εκπαιδευτική ομάδα και απαριθμώ τα χαρακτηριστικά της.
- Περιγράφω τον κύκλο του νερού στη φύση και εντοπίζω τις συνέπειες της ανθρώπινης παρέμβασης στην ποιότητά του.

2) **Ικανότητες:** π.χ. διορθώνω, ελέγχω, επαληθεύω, επιδεικνύω, επιλύω, εφαρμόζω, κατασκευάζω, μετατρέπω, μετρώ, συντάσσω, σχεδιάζω, υπολογίζω, χρησιμοποιώ.

Παραδείγματα διατύπωσης δεξιοτήτων

- Παράγω ένα γραπτό κείμενο που περιγράφει τι διαμείφθηκε στη συνεδρίαση της επιτροπής (τηρώ πρακτικά).
- Υπολογίζω το κόστος ενός σύνθετου οικονομικού μεγέθους αντικαθιστώντας στον τύπο τις τιμές και κάνοντας τους σημειούμενους υπολογισμούς.
- Εκτελώ εργασίες οργάνωσης γραφείου.

- *Χρησιμοποιώ μια σειρά τεχνολογικών εφαρμογών και εργαλείων προκειμένου να παρουσιάσω δημόσια τα αποτελέσματα μιας έρευνας.*
- *Μιλώ Γαλλικά προκειμένου να επικοινωνήσω επιτυχώς με τον Γάλλο συνάδελφό μου.*
- *Μπορώ να εκτελέσω εργασίες που περιλαμβάνουν αυτοέκφραση και αλληλεπίδραση με άλλους.*
- *Επικοινωνώ με αγνώστους πολίτες για να ικανοποιήσω κοινωνικές ανάγκες στη δημόσια σφαίρα χωρίς προκατάληψη για τους άλλους ή τον εαυτό μου.*
- *Μπορώ να κατασκευάσω νοητικό χάρτη που να περιγράφει τον κύκλο του νερού.*
- *Εκπονώ σχέδιο δράσης προκειμένου να επιτύχω τη συνεργασία εθελοντικών οργανώσεων με σκοπό τη δημιουργία εθνικού δικτύου βοτανικών κήπων.*
- *Αξιοποιώ τις επιστημονικές γνώσεις μου για την κατασκευή μιας συσκευής.*
- *Μαθαίνω πως να μαθαίνω.*
- *Μπορώ να συμμετέχω σε ομάδα εργασίας και να συνεργάζομαι αποτελεσματικά με άλλους για την επίτευξη ενός κοινού στόχου.*

3) **Στάσεις (αξίες):** π.χ. αμφισβητώ, αποδέχομαι, απορρίπτω, διερωτώμαι, εκτιμώ, ενθαρρύνω, παροτρύνω, προτιμώ, υιοθετώ, υποκινώ, υποστηρίζω.

Παραδείγματα διατύπωσης στάσεων

- *Αναγνωρίζω την αξία της φυσικής κληρονομιάς μας.*
- *Διαθέτω άνεση στις διαπροσωπικές και διαπολιτισμικές αλληλεπιδράσεις και στον προσδιορισμό της προσωπικής ταυτότητας.*
- *Είμαι ενήμερος για τους κινδύνους και στέκομαι κριτικά στη χρήση των*

κοινωνικών δικτύων στο διαδίκτυο.

- *Είμαι ενήμερος και κατανοώ κριτικά τη λειτουργία ενός οργανισμού δημόσιας ωφέλειας.*
- *Έχοντας αναγνωρίσει, επικοινωνώντας με τους συναδέλφους μου, την αξία τους βιωματικά, επιδιώκω να αναπτύξω την αυτοπειθαρχία και την υπομονή.*
- *Έχω άνεση να συμμετέχω σε πλουραλιστικούς και δημόσιους τομείς, καθώς επίσης στην αίσθηση κοινωνικού συνανήκειν.*
- *Έχω διάθεση για κριτικό και εποικοδομητικό διάλογο.*
- *Έχω διάθεση για την εκτίμηση αισθητικών ιδιοτήτων και την προθυμία επιδίωξής τους.*
- *Έχω ενδιαφέρον για την αλληλεπίδρασή μου με άλλους.*
- *Συμμετέχω με άνεση σε πολιτιστικές εκδηλώσεις ή στην ανάπτυξη δημιουργικών καλλιτεχνικών εκφράσεων.*
- *Συνειδητοποιώ την ανάγκη για "διά βίου" μάθηση.*
- *Σέβομαι και προστατεύω το φυσικό περιβάλλον και προωθώ την αειφόρο ανάπτυξη.*
- *Δείχνω ευελιξία και δεκτικότητα σε εναλλακτικές απόψεις αν είναι τεκμηριωμένες.*

Ένας πρακτικός τρόπος για να ελέγξει ο εκπαιδευτής ενηλίκων τη διατύπωση ενός στόχου είναι να υποβάλλει στον εαυτό του το ερώτημα: «Μπορώ να παρατηρήσω τον εκπαιδευόμενό μου να τον εφαρμόζει;»

2.1.5 Εποπτικά Μέσα Διδασκαλίας

Προκειμένου να πραγματοποιήσει επιτυχώς τη διδασκαλία μιας διδακτικής ενότητας ένας εκπαιδευτής ενηλίκων μπορεί να χρησιμοποιήσει μια ποικιλία εποπτικών μέσων

διδασκαλίας (ΕΜΔ). Τα ΕΜΔ ενώ δεν αποτελούν εκπαιδευτική τεχνική, ωστόσο μπορούν να συντελέσουν στην καλύτερη προσέγγιση της γνώσης. Έτσι, για παράδειγμα:

- ο κλασικός πίνακας κιμωλίας ή ο πιο σύγχρονος πίνακας μαρκαδόρου ή ο χαρτοπίνακας ενεργοποιούν την όραση των εκπαιδευομένων,
- έντυπα με ασκήσεις και σημειώσεις εξυπηρετούν και ενισχύουν τη διαδικασία συγκράτησης και επεξεργασίας πληροφοριών,
- η χρήση της τηλεόρασης για προβολή παρουσιάσεων, προβολή εκπαιδευτικών βίντεο ή κινηματογραφικών ταινιών αυξάνουν το ενδιαφέρον,
- η χρήση αντικειμένων προς επίδειξη προκειμένου προσφέρει στους εκπαιδευόμενους μια πιο ολοκληρωμένη και ρεαλιστική εικόνα του προς διαπραγμάτευση θέματος.

Η ανάγκη χρήσης ΕΜΔ προέκυψε από τη γνώση που αποκτήθηκε για τους τρόπους με τους οποίους ο εκπαιδευόμενος αποκτά νέες γνώσεις, αναπτύσσει ικανότητες, και υιοθετεί στάσεις. Τα ΕΜΔ χρησιμοποιούνται με στόχο να:

- ενεργοποιήσουν ταυτόχρονα περισσότερες της μιας αισθήσεις,
- αποδώσουν με σαφήνεια έννοιες, σχέσεις και φαινόμενα,
- προσελκύσουν την προσοχή και να διεγείρουν το ενδιαφέρον των εκπαιδευομένων,
- αναπαραστήσουν πειστικά την πραγματικότητα,
- να απευθυνθούν ταυτόχρονα σε περισσότερες νοημοσύνες των εκπαιδευομένων.

Ο εκπαιδευτής ενηλίκων, με βάση τους στόχους της διδασκαλίας και τη διδακτική μέθοδο που έχει επιλέξει, προσδιορίζει το απαιτούμενο εποπτικό υλικό, επιλέγει τα κατάλληλα εποπτικά μέσα και προσδιορίζει επακριβώς τις τεχνικές χρήσης για την βέλτιστη αξιοποίησή τους.

Σε κάθε περίπτωση χρησιμοποιεί τα ΕΜΔ με μέτρο. Π.χ. οι διαφάνειες που ενδεχομένως θα χρησιμοποιήσει δεν πρέπει να υπερβαίνουν τις 4-5 σε κάθε μικρής διάρκειας εισήγηση και εφόσον περιέχουν κείμενο, αυτό να περιέχει 5-6 σειρές με 5-6 λέξεις σε κάθε σειρά. Ό,τι προβάλλεται περιέχει συνήθως τις λέξεις κλειδιά, ορισμούς ή μια συνόψιση. Αυτό επιτρέπει την ανεξαρτησία του εκπαιδευτή από τις διαφάνειες

και του επιτρέπει να δημιουργήσει κλίμα ελεύθερης έκφρασης, διάλογου, δημιουργικής αναζήτησης και, τελικά, τον εμπλουτισμό τους.

2.2 Πρακτική Άσκηση Διδασκαλίας

2.2.1 Η μικροδιδασκαλία

Οι εκπαιδευτές του ΕΚΔΔΑ είναι επιστήμονες που προέρχονται από πολλούς και διαφορετικούς κλάδους και δεν έχουν, στην πλειονότητά τους, προηγούμενη παιδαγωγική και διδακτική κατάρτιση στη διάρκεια των σπουδών τους. Έτσι η ικανότητά τους να διδάσκουν εξαρτάται κυρίως από

- 1) την παρακολούθηση διδασκαλίας άλλων εκπαιδευτών ή/και
- 2) τη διαδικασία «δοκιμής και λάθους» στη διάρκεια που οι ίδιοι διδάσκουν σε μια τάξη.

Στην πρώτη περίπτωση, πρόκειται για παθητική μέθοδο μάθησης μέσω μίμησης, η οποία απαιτεί πολύ χρόνο και υπάρχει πάντοτε ο κίνδυνος να επιλεγεί προς μίμηση το «κακό» μοντέλο.

Στη δεύτερη περίπτωση, πάλι χρειάζεται πολύς χρόνος, οι ποικίλες διδακτικές δεξιότητες δεν μπορούν να γίνουν διακριτές μεταξύ τους, δεν δίνεται η ευκαιρία να διδάξουν ξανά το μάθημα ώστε να βελτιωθούν και να ενσωματώσουν ό,τι άντλησαν από την ανατροφοδότηση, αν και στην περίπτωση αυτή δεν μπορούν να έχουν εποικοδομητική ανατροφοδότηση με την έννοια που θα αναπτύξουμε στη συνέχεια, δεν μπορούν να εξατομικεύσουν τη μάθηση του εκπαιδευτή, και τελικά, αλλά έχει μεγάλη σημασία, πρόκειται για διαδικασία που έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τα συμφέροντα των εκπαιδευομένων (ο λαός το λέει «*το έμαθε στου κασίδη το κεφάλι...»*)

Με βάση αυτήν την ανάλυση έπρεπε να βρεθεί ένας άλλος τρόπος ώστε να αποκτηθούν όλες οι αναγκαίες γνώσεις, δεξιότητες και στάσεις προκειμένου να καταρτιστεί επαρκώς ένας εκπαιδευτής ενηλίκων. Τη δεκαετία του 60 ο Dwight Allen και οι συνεργάτες του στο Πανεπιστήμιο του Stanford πρότειναν ως βασικό εργαλείο της κατάρτισης των εκπαιδευτικών τη μικροδιδασκαλία (Microteaching) με σκοπό να αναπτύξουν τις δεξιότητες του εκπαιδευτικού (Allen et al., 1969).

Στη μικροδιδασκαλία ο εκπαιδευόμενος εκπαιδευτής τίθεται κάτω από το μικροσκόπιο! Όλα τα λάθη και οι αστοχίες του, στη διάρκεια της προετοιμασίας ή της εκτέλεσης του «μικρομαθήματος» μπορούν να παρατηρηθούν και ο σύμβουλος-εκπαιδευτής είναι εκεί ως παρατηρητής-επόπτης για να δίνει εποικοδομητική ανατροφοδότηση.

Με τη μικροδιδασκαλία ο εκπαιδευόμενος ξεπερνά δυσκολίες που συνήθως υπάρχουν στο «κανονικό» μάθημα στην τάξη, όπως για παράδειγμα:

- η πίεση από τη μεγάλη διάρκεια της διδασκαλίας,
- η έκταση και το περιεχόμενο της διδακτέας ύλης,
- η ανάγκη να διδάξει για μια σχετικά μεγάλη χρονική διάρκεια,
- η ανάγκη να αντιμετωπίσει μεγάλο αριθμό εκπαιδευομένων,
- μεταξύ των οποίων ορισμένοι μπορεί να έχουν εχθρικό ταμπεραμέντο,

ενώ, από την άλλη πλευρά, ο εκπαιδευόμενος διαθέτει:

- έναν εκπαιδευμένο επόπτη
- που του δίνει εποικοδομητική ανατροφοδότηση
- διαθέτει την προσέγγιση των συνιστωσών δεξιοτήτων στην οποία
- η διδακτική δραστηριότητα στο σύνολό της «σπάει» για μαθησιακούς σκοπούς, στα επιμέρους συστατικά της (δεξιότητες)

Οι δεξιότητες αυτές είναι:

- 1) Ο σχεδιασμός διδακτικής ενότητας
- 2) Η έναρξη της συνάντησης
- 3) Η παρουσίαση
- 4) Η ποικιλία των ερεθισμάτων
- 5) Η κατάλληλη χρήση των οπτικοακουστικών μέσων
- 6) Η ενίσχυση
- 7) Οι ερωτήσεις
- 8) Η σιωπή και τα μη λεκτικές νύξεις, η γλώσσα του σώματος

9) Το κλείσιμο της συνάντησης

Για τους παραπάνω λόγους, κρίθηκε επιβεβλημένο, προκειμένου να επιτελούν με επάρκεια το έργο τους, οι εκπαιδευτές του ΕΚΔΔΑ να διαθέτουν αυτές τις δεξιότητες. Στη συνέχεια, λοιπόν, θα εργαστούμε προς αυτήν την κατεύθυνση συμμετέχοντας ενεργά και βιωματικά στο εργαστήριο της Πρακτικής Άσκησης που αρχίζει με το σχεδιασμό της διδακτικής ενότητας και ολοκληρώνεται με την παρουσίαση και αξιολόγηση της μικροδιδασκαλίας σας.

2.2.2 Σχεδιασμός διδακτικής ενότητας

Ο πλήρης σχεδιασμός της διδακτικής ενότητας ενός γνωστικού αντικειμένου που καλείται να διδάξει ο εκπαιδευτής ενηλίκων είναι αναγκαίος γιατί:

- Περιγράφει με σαφήνεια τις γνώσεις, τις ικανότητες και τις συμπεριφορές που αναμένει να αναπτυχθούν από τους εκπαιδευόμενους με την ολοκλήρωση της διδασκαλίας της ενότητας
- Παρουσιάζει τη λογική ακολουθία των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων που απαρτίζουν την ενότητα και των τεχνικών και των μέσων που επιλέγει προκειμένου να υλοποιήσει αυτές τις δραστηριότητες
- Επιτρέπει την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων με αντικειμενικό τρόπο
- Επιτρέπει την καλύτερη δυνατή διαχείριση του εκπαιδευτικού χρόνου
- Ενισχύει την αυτοπεποίθηση του εκπαιδευτή, ο οποίος αισθάνεται ότι ελέγχει όλες τις μεταβλητές του εκπαιδευτικού έργου του.

Τα βασικά βήματα του σχεδιασμού μιας διδακτικής ενότητας είναι τα παρακάτω:

1. Η εύρεση, η μελέτη και η αξιοποίηση των πληροφοριών, οι οποίες είναι απαραίτητες προκειμένου να εντοπιστούν οι παράγοντες εκείνοι, οι οποίοι συντελέσουν σε επιλογές που θα διαμορφώσουν τελικά το πλαίσιο ανάπτυξης των διδακτικών δραστηριοτήτων.
2. Η λεπτομερής διατύπωση των στόχων της διδακτικής ενότητας.

3. Ο καθορισμός, η οργάνωση και η διδακτική μετάπλαση (ο μετασχηματισμός της επιστημονικής γνώσης σε διδακτέα για τους συγκεκριμένους ενήλικες ύλη) του περιεχομένου της διδακτικής ενότητας.

4. Η επιλογή των κατάλληλων εκπαιδευτικών τεχνικών και μέσων.

5. Ο σχεδιασμός της αξιολόγησης των εκπαιδευομένων και του εκπαιδευτικού έργου γενικότερα.

Τα βήματα αυτά δεν δηλώνουν και χρονική αλληλοδιαδοχή, δίνουν βέβαια την εντύπωση γραμμικής διαδοχής, αλλά στην πράξη συνδέονται στενά μεταξύ τους και κατά κανόνα το ένα καθορίζει το άλλο.

Προκειμένου να εξασφαλιστεί ότι, ως εκπαιδευτές ενηλίκων του ΕΚΔΔΑ, κατέχετε τις βασικές γνώσεις και τις δεξιότητες σχεδιασμού με επιτυχία των διδακτικών εννοιών που θα κληθείτε να διδάξετε, καλείστε στη συνέχεια να το πράξετε πρώτα ως άσκηση επί χάρτου. Σκοπός της ΠΑΔ δεν είναι να αξιολογηθείτε για αυτό που γνωρίζετε, αλλά να αποκτήσετε αυτό που πρέπει να διαθέτετε ως εκπαιδευτές, είναι μια διαδικασία μάθησης.

Για το σκοπό αυτό σας δίνονται:

α) ένας οδηγός καλής προετοιμασίας μιας διδακτικής ενότητας (παράγραφος 4.2.3.), γραμμένος σε πρώτο πρόσωπο, ο οποίος περιέχει όλα εκείνα τα στοιχεία που πρέπει να λάβει υπόψη του ο εκπαιδευτής ενηλίκων προκειμένου να σχεδιάσει άρτια μια διδακτική ενότητα,

β) ένας Πίνακας (παράγραφος 4.2.4.), γραμμένος και αυτός σε πρώτο πρόσωπο, που θα σας βοηθήσει να γράψετε με τυπικό τρόπο το Σχέδιο Διδακτικής Ενότητας, διάρκειας 20', μιας ενότητας που θα επιλέξετε από τα περιεχόμενα του προγράμματος που θα κληθείτε στη συνέχεια να διδάξετε στα Προγράμματα Επιμόρφωσης του ΕΚΔΔΑ, και

γ) ένας Πίνακας (παράγραφος 4.2.5.) με τα κριτήρια αξιολόγησης του σχεδιασμού μιας διδακτικής ενότητας. Ο ίδιος πίνακας θα χρησιμοποιηθεί από τον εκπαιδευτή-σύμβουλο για την αξιολόγηση της μικροδιδασκαλίας που θα επιχειρήσει κάθε εκπαιδευόμενος στο τελευταίο μέρος του παρόντος επιμορφωτικού προγράμματος και με βάση την οποία θα αξιολογηθεί.

Έχοντας υπόψη τα στοιχεία του οδηγού καλής προετοιμασίας (παράγραφος 4.2.3.) και έχοντας επιλέξει διδακτική ενότητα κατάλληλη για διδασκαλία διάρκειας 45', συμπληρώστε ατομικά τον Πίνακα της παραγράφου 4.2.4.

Στη διάρκεια της προετοιμασίας της διδακτικής ενότητας, μπορείτε να συνεργάζεστε με τον εκπαιδευτή σας, ζητώντας διευκρινήσεις ή συζητώντας απορίες σας ή προβληματισμούς σας σχετικά με επιλογές ή σενάρια που σκέφτεστε να ακολουθήσετε/επιλέξετε.

Έχοντας ετοιμάσει το σχέδιό σας, μπορείτε τώρα να ελέγξετε την πληρότητά του ανατρέχοντας στον Πίνακα της παραγράφου 4.2.5.

Κάθε εκπαιδευόμενος θα παρουσιάσει το σχέδιό του στην ολομέλεια και θα ακολουθήσει σχολιασμός και συζήτηση προκειμένου το σχέδιο να βελτιωθεί. Για το λόγο αυτό είναι χρήσιμο να κρατάτε σημειώσεις με τα σχόλια όλων σας. Θα σας βοηθήσουν στη συνέχεια, επίσης, να αναστοχαστείτε δημιουργικά πάνω σε αυτό το εργαστήριο.

2.2.3. Οδηγός καλής προετοιμασίας

Προκειμένου να σχεδιάσω και να εκτελέσω στη συνέχεια με επιτυχία μία διδακτική ενότητα είναι απαραίτητο να προετοιμάσω τα ακόλουθα:

1) Μελέτη και αξιοποίηση πληροφοριών

Απαντώ πρώτα στα ερωτήματα:

1. Σε ποιους απευθύνεται η διδακτική παρέμβασή μου (χαρακτηριστικά ομάδας εκπαιδευόμενων – ανάγκες – προϋπάρχουσες γνώσεις σχετικά με το αντικείμενο διδασκαλίας)
2. Γιατί διδάσκω το συγκεκριμένο αντικείμενο;
3. Ποιο είναι το περιεχόμενο της διδακτικής παρέμβασης;
4. Που θα γίνει η διδασκαλία;
5. Πότε θα γίνει η διδασκαλία (χρονικός προσδιορισμός);

2) Διατύπωση στόχων διδακτικής ενότητας

Απαντώ, στη συνέχεια, στα ερωτήματα:

1. Τι θα μάθουν οι εκπαιδευόμενοι; (γνώσεις)
2. Τι θα μπορούν να κάνουν μετά το τέλος της διδακτικής ενότητας; (ικανότητες)
3. Ποιες πεποιθήσεις θα αναπτυχθούν ή θα αλλάξουν; (αξίες/στάσεις)

3) Καθορισμός και οργάνωση περιεχομένου

Εξασφαλίζω με τις επιλογές μου ώστε το περιεχόμενο

1. να σχετίζεται με τους στόχους της διδακτικής ενότητας,
2. να ανταποκρίνεται στις ανάγκες και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των εκπαιδευόμενων,
3. να καθορίζεται αναλυτικά και να διατυπώνεται με ακρίβεια και σαφήνεια.

4) Επιλογή εκπαιδευτικών τεχνικών και μέσων διδασκαλίας

Επιλέγω εκπαιδευτικές τεχνικές κατά το δυνατόν συμμετοχικές, ώστε να εξασφαλίσω την αλληλεπίδρασή μου με τους εκπαιδευόμενους. Οι βασικές συμμετοχικές τεχνικές είναι ο διάλογος (συζήτηση), η εργασία σε ομάδες, η μελέτη περίπτωσης, η προσομοίωση, ο καταγισμός ιδεών, το παιχνίδι ρόλων,

5) Αξιολόγηση διδακτικής παρέμβασης

Με βάση λίστα κριτηρίων αξιολόγησης διδακτικής ενότητας (Πίνακας 1), ελέγχω τώρα τον σχεδιασμό μου.

Πίνακας 1: Σχέδιο διδακτικής ενότητας διάρκειας 45΄

Γνωστικό Αντικείμενο:			
Τίτλος Ενότητας:			
Εκπαιδευόμενοι:			
Θέμα	Διάρκεια (Σύνολο 45΄)	Εκπαιδευτικές Τεχνικές	Εκπαιδευτικά Μέσα

Πίνακας 2: Κριτήρια αξιολόγησης σχεδιασμού διδακτικής ενότητας

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	ΚΡΙΤΗΡΙΑ
1. Εισαγωγή	Εισαγωγικές παρατηρήσεις Σύνδεση με τα προηγούμενα (εφόσον υπάρχουν) Παρουσίαση των στόχων Ενεργοποίηση του ενδιαφέροντος
2. Περιεχόμενο	Γλώσσα κατανοητή από το κοινό-στόχο, με σαφήνεια στις διατυπώσεις Εναρμόνιση με τις εκπαιδευτικές ανάγκες Εναρμόνιση με το επίπεδο των εκπαιδευομένων και το ρυθμό τους Επιστημονική τεκμηρίωση Ροή και τεκμηρίωση επιχειρημάτων Σχέση ύλης - χρόνου
3. Εκπαιδευτικές τεχνικές	Ενεργός συμμετοχή των εκπαιδευόμενων (βιωματικότητα και ομαδοσυνεργατικότητα)
4. Χρήση μέσων	Προετοιμασία του εκπαιδευτικού υλικού για τα εποπτικά εκπαιδευτικά μέσα
5. Επίλογος	Υπενθύμιση των στόχων και των βασικών σημείων Ανακεφαλαίωση, συμπεράσματα Αναφορά πρακτικών εφαρμογών Σύνδεση με όσα θα ακολουθήσουν

Βασικά σημεία της ενότητας

Προκειμένου να σχεδιάσω με επιτυχία μια διδακτική ενότητα μου είναι απαραίτητο να γνωρίζω, εκτός από το γνωστικό περιεχόμενό της:

- τι προηγείται και τι έπεται αυτής της ενότητας
- σε ποιους και πόσους θα τη διδάξω
- ποια μέσα έχω στη διάθεσή μου
- τα χρονικά περιθώρια και τη σχέση χρόνου/περιεχομένου (ποια ύλη σε πόσες διδακτικές ώρες)
- τις τεχνικές εκείνες διδασκαλίας που θα εφαρμόσω και θα μου επιτρέψουν να επιτύχω την ενεργητική και βιωματική συμμετοχή όλων των εκπαιδευομένων.

Προτεινόμενη βιβλιογραφία και ηλεκτρονικές πηγές

- Γιαννακοπούλου Ελένη. Σχεδιασμός Διδακτικής Ενότητας. Κεφάλαιο 7ο του Εκπαιδευτικού Υλικού για την Εκπαίδευση Εκπαιδευτών του ΕΚΕΠΠΣ. Προσπέλαση και από τη σελίδα: http://edu4adults.blogspot.com/2011/02/blog-post_17.html#axzz1XTQjWCrA
 - Καμέας Αχιλλέας. Υποδειγματική σχεδίαση και αξιολόγηση της εφαρμογής μιας δραστηριότητας εκπαίδευσης ενηλίκων στη σχεδίαση βάσεων δεδομένων. Στη σελίδα: http://www.eap.gr/news/EXAGGELIA_SYNEDRIOU/synedrio/html/sect1/113.htm
 - Φραγκούλης Σήφης και Κόκκος Αλέξης. ΜΕΘΟΔΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ. Στη σελίδα: http://www.keplinet-chanion.gr/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=84&Itemid=170
-

Άσκηση για αναστοχασμό

Έχεις μπροστά σου το σχέδιο της διδακτικής ενότητας που εκπόνησες μαζί με τα σχόλια του εκπαιδευτή συμβούλου και των άλλων εκπαιδευομένων μετά την παρουσίασή του στην ολομέλεια Διαπιστώνεις επάρκεια στη δεξιότητα αυτόνομης συγγραφής;

Ποιά είναι τα δυνατά σημεία σας και που εντοπίσατε αδυναμίες;

Εντοπίσατε καλές πρακτικές σε σχέδια συναδέλφων σας που σκέφτεστε να υιοθετήσετε κι εσείς;

Εντοπίσατε παρατηρήσεις σε σχέδια συναδέλφων σας από τις οποίες πήρατε ιδέες για να βελτιώσετε το δικό σας τρόπο σχεδιασμού;

Γράψτε σε μια σελίδα τις απαντήσεις στα ερωτήματα αυτά και φυλάξτε την

Βιβλιογραφία

- Coureaux, S. (2000). Τα Βασικά «Εργαλεία» του Εκπαιδευτή Ενηλίκων. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Kluckhohn, C. (1951). Values and value-orientations in the theory of action: An exploration in definition and classification. In T. Parsons & E. Shils (Eds.), *Toward a general theory of action*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Noyé, D. & Piveteau, J. (1999). *Πρακτικός Οδηγός του Εκπαιδευτή*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Petty, R. E., & Cacioppo, J. T. (1981). *Attitudes and persuasion: Classic and contemporary approaches*. Dubuque, Iowa: Wm. C. Brown Company Publishers.
- Allen, Dwight, and Ryan, Kevin. (1969). *Microteaching*. Reading, MA: Addison-Wesley.

Allen, Mary E., and Belzer, John A. (1997). The Use of Microteaching to Facilitate Teaching Skills of Practitioners Who Work with Older Adults. *Gerontology and Geriatrics Education* 18 (2): 77.

<http://www3.aegean.gr/sociology/gr/class-curriculum/koinoniki-psixologia-i.htm>

ΕΝΟΤΗΤΑ 3

Παρουσίαση πιλοτικών μικροδιδασκαλιών διάρκειας 20 λεπτών και σχολιασμός τους από την ομάδα των εκπαιδευόμενων.

Σκοπός

Σκοπός της διδακτικής ενότητας είναι οι συμμετέχοντες να αποκτήσουν τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες για το σχεδιασμό και εκτέλεση μικροδιδασκαλιών -αντικειμένων που θα κληθούν να διδάξουν στα προγράμματα επιμόρφωσης δημοσίων υπαλλήλων του ΕΚΔΔΑ, αλλά και γενικότερα στη δουλειά του εκπαιδευτή-συμβούλου που επιτελούν- προετοιμάζοντας, παρουσιάζοντας και σχολιάζοντας πιλοτικές μικροδιδασκαλίες διάρκειας 20 λεπτών.

Στόχοι

Όταν θα έχετε ολοκληρώσει τη μελέτη αυτής της ενότητας θα είστε σε θέση να:

- σχεδιάζετε μικροδιδασκαλίες στα θεματικά πεδία της ειδικότητάς σας,
- παρουσιάζετε σε ενήλικες εκπαιδευόμενους μικροδιδασκαλίες στα θεματικά πεδία της ειδικότητάς σας,
- αναστοχάζεστε πάνω σε ζητήματα σχεδιασμού, δόμησης και παρουσίασης μιας μικρής διδακτικής ενότητας στο επίπεδο της μικροδιδασκαλίας,
- ασκείτε δημιουργική κριτική και να σχολιάζετε εποικοδομητικά διδασκαλίες συναδέλφων σας επιμορφωτών
- να αυτοαξιολογείστε και να βελτιώνεστε ως εκπαιδευτής ενηλίκων.

Λέξεις - φράσεις κλειδιά

1. Μικροδιδασκαλία
2. Διδακτική ενότητα
3. Πρόγραμμα επιμόρφωσης ΔΥ

ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Πού βασίζετε την εικόνα που έχετε για την ικανότητά σας ως εκπαιδευτή ενηλίκων;

Είδατε ποτέ τον εαυτό σας να διδάσκει σε βίντεο;

Αν ναι, σας βοήθησε να βελτιώσετε τη διδασκαλία σας;

Έχετε εντοπίσει αδυναμίες στη λειτουργία σας ως εκπαιδευτής ενηλίκων;

Κάνετε προσπάθειες για να βελτιωθείτε;

Απέδωσαν;

3.1 Μικροδιδασκαλία: σχεδιασμός και πραγματοποίηση

Ακολουθεί πρακτική εφαρμογή όπου γίνεται προσπάθεια απόκτησης διδακτικών δεξιοτήτων με την εφαρμογή μικροδιδασκαλιών. Οι μικροδιδασκαλίες προσφέρονται σε εικονική τάξη, όπου ασκούνται όλοι οι εκπαιδευόμενοι. Κάθε μικροδιδασκαλία βιντεοσκοπείται και η διδασκαλία προβάλλεται αμέσως μετά τη διεξαγωγή της, για να εντοπιστούν πιθανά λάθη και να διορθωθούν, μέσω της αυτοαξιολόγησης και ετεροαξιολόγησης ακολουθεί τόσο από τον εκπαιδευόμενο διδάσκοντα τη μικροδιδασκαλία όσο και από τους άλλους εκπαιδευόμενους εκπαιδευτές που αποτελούν την εικονική τάξη αλλά και από το σύμβουλο εκπαιδευτή.

Η μικροδιδασκαλία είναι μια πρακτική άσκηση διδασκαλίας. Πρόκειται για σχεδιασμό και διδασκαλία, από εκπαιδευόμενο εκπαιδευτικό ή εκπαιδευτή στο πλαίσιο της κατάρτισής του, ενός μικρού τμήματος μιας διδακτικής ενότητας σε περιορισμένα χρονικά όρια (συνήθως 15-20'). Ακολουθεί, συνήθως, τρία βήματα:

α) τη θεωρητική κατάρτιση στο σχεδιασμό μιας πλήρους διδακτικής ενότητας, που ήδη προηγήθηκε στο παρόν πρόγραμμα,

β) το σχεδιασμό και

γ) την πραγματοποίηση και αξιολόγησή της.

Η χρησιμότητα της μικροδιδασκαλίας βασίζεται στην παραδοχή ότι μαθαίνουμε από:

- τον αναστοχασμό της δικής μας διδασκαλίας
- τη λειτουργία μας ως «εκπαιδευομένων», και
- την ανάλυση και συζήτηση των δύο προηγούμενων εμπειριών.

Η χρησιμότητα της μικροδιδασκαλίας βασίζεται, επίσης, στην παραδοχή ότι υπάρχουν πολλές διαδικασίες που οδηγούν σε αποτελεσματική διδασκαλία, οπότε κάθε εκπαιδευτής μπορεί να βελτιώσει την αποτελεσματικότητά του παρατηρώντας διδακτικές πρακτικές άλλων και συζητώντας θέματα διδασκαλίας, ανεξάρτητα από το περιεχόμενό τους, το προσωπικό ύφος του εκπαιδευτή ή την εμπειρία του. (Γιαννακοπούλου, 2009)

Πιο συγκεκριμένα η μικροδιδασκαλία

- επικεντρώνεται στην όξυνση και την ανάπτυξη ειδικών δεξιοτήτων διδασκαλίας και την εξάλειψη των λαθών
- επιτρέπει την κατανόηση σημαντικών συμπεριφορών που εκδηλώνονται στη διάρκεια της διδασκαλίας,
- αυξάνει την εμπιστοσύνη του εκπαιδευόμενου-εκπαιδευτή στον εαυτό του
- είναι ένα όχημα της διά βίου κατάρτισης τόσο για αρχάριους όσο και για τους έμπειρους εκπαιδευτές
- δίνει τη δυνατότητα προβολής πρότυπων δεξιοτήτων διδασκαλίας
- παρέχει έμπειρους επόπτες που ασκούν εποικοδομητική κριτική
- προβλέπει την επαναλαμβανόμενη πρακτική χωρίς αρνητικές συνέπειες τόσο για τον εκπαιδευτή-σύμβουλο όσο και τους εκπαιδευόμενους-εκπαιδευτές του.

3.2 Ο σχεδιασμός της μικροδιδασκαλίας

Κάθε εκπαιδευόμενος επιλέγει μια διδακτική ενότητα από αυτές που θα κληθεί να διδάξει στην επαγγελματική του ζωή, ως εκπαιδευτής ενηλίκων στην περίπτωσή μας και, ειδικότερα, ως εκπαιδευτής στα προγράμματα του ΕΚΔΔΑ. Στη συνέχεια, επικεντρώνεται σε ένα μικρότερο τμήμα της, το οποίο εκτιμά ότι μπορεί να διδαχτεί στο χρονικό διάστημα των 20'.

Ακολουθεί ο σχεδιασμός της μικροδιδασκαλίας, ο οποίος στην πραγματικότητα είναι το αποτέλεσμα της απάντησης μιας σειράς ερωτημάτων, τα οποία διασφαλίζουν το ότι ο εκπαιδευόμενος θα προετοιμάσει με κάθε λεπτομέρεια όλες τις πτυχές της διδασκαλίας.

Στη συνέχεια κάθε εκπαιδευόμενος εκπαιδευτής παρουσιάζει τη μικροδιδασκαλία του στην ομάδα των υπόλοιπων εκπαιδευόμενων-εκπαιδευτών, οι οποίοι καλούνται να παίξουν το ρόλο των εκπαιδευομένων του, παρουσία βέβαια του εκπαιδευτή – συμβούλου του, ο οποίος, μετά το πέρας της, θα την σχολιάσει και θα την αξιολογήσει.

Η προετοιμασία έχει εργαστηριακό χαρακτήρα. Συνήθως, η ολομέλεια των εκπαιδευομένων εκπαιδευτών χωρίζεται σε μικρότερες ομάδες, τα μέλη καθεμιάς εργάζονται για να υποστηρίξουν το σχεδιασμό των μικροδιδασκαλιών τους. Ο σύμβουλος-εκπαιδευτής παρακολουθεί συνεχώς τη δουλειά των ομάδων, δίνει διευκρινίσεις, υπενθυμίζει πληροφορίες, τι προφυλάσσει από αστοχίες και τις ενθαρρύνει να χρησιμοποιήσουν ενεργητικές/συμμετοχικές τεχνικές διδασκαλίας. Ακολούθως, κάθε εκπαιδευόμενος παρουσιάζει σύντομα την ιδέα του, η οποία σχολιάζεται από όλους, του προτείνονται εναλλακτικές τεχνικές διδασκαλίας, του ζητούνται διευκρινήσεις, με σκοπό να γίνει ξεκάθαρο σε όλους το σχέδιο μικροδιδασκαλίας του.

3.3 Η πραγματοποίηση της μικροδιδασκαλίας

Ακολουθούν οι μικροδιδασκαλίες ενός εκάστου των εκπαιδευομένων εκπαιδευτών. Κάθε εκπαιδευόμενος παραδίδει στο σύμβουλο εκπαιδευτή του φάκελο με το σχέδιο της μικροδιδασκαλίας μαζί με τις δραστηριότητες, ασκήσεις, ψηφιακό υλικό, κ.λπ. με το οποίο θα την υποστηρίξει. Στη συνέχεια, έχει ένα λεπτό για να παρουσιάσει το πλαίσιο στο οποίο γίνεται αυτή (ποιος είναι, ποιο είναι το πρόγραμμα εκπαίδευσης, ποια η διδακτική ενότητα στην οποία εντάσσεται η μικροδιδασκαλία, ποιοι είναι οι «εκπαιδευόμενοι»). Αμέσως μετά, μετράει χρόνος και ξεκινάει η διδασκαλία των 20 λεπτών. Ο εκπαιδευτής σύμβουλος δεν παρεμβαίνει, παρακολουθεί, κρατάει σημειώσεις και, συνήθως, σηκώνει μια καρτέλα που αναγράφει 5' για να ειδοποιήσει τον εκπαιδευόμενο ότι έχει στη διάθεσή του αυτό το χρόνο για να ολοκληρώσει τη μικροδιδασκαλία του.

Η μικροδιδασκαλία συνήθως βιντεοσκοπείται, ώστε αυτός που διδάσκει μπορέσει να παρακολουθήσει στο βίντεο τον εαυτόν του να διδάσκει, μετά την πραγματοποίησή της. Ακολουθούν σχόλια και κρίσεις από τους «εκπαιδευόμενους» και το σύμβουλο-καθηγητή. Η βιντεοταινία, σε συνδυασμό με τα σχόλια και τις κρίσεις των άλλων, βοηθούν αυτόν που δίδαξε να αποκτήσει μια εικόνα του εαυτού του ως διδάσκοντα και του μαθήματος που οργάνωσε, ώστε να τα βελτιώσει.

Προκειμένου να προετοιμάσετε με επάρκεια μια μικροδιδασκαλία είναι απαραίτητο να απαντήσετε στα παρακάτω ερωτήματα:

- Σε ποιά Πρόγραμμα Επιμόρφωσης εντάσσεται η μικροδιδασκαλία;
- Σε ποιούς απευθύνεται αυτό το Πρόγραμμα Επιμόρφωσης; (συνοπτική περιγραφή των χαρακτηριστικών του πληθυσμού – στόχου).
- Ποιός είναι ο τίτλος και η διάρκεια της διδακτικής ενότητας στην οποία εντάσσεται η μικροδιδασκαλία σας;
- Ποιές πληροφορίες σας είναι απαραίτητες και πώς θα τις αξιοποιήσετε προκειμένου να προετοιμάσετε μια άρτια μικροδιδασκαλία;
- Ποιοί είναι οι στόχοι της διδακτικής σας ενότητας στην οποία εντάσσεται η μικροδιδασκαλία;
- Ποιά είναι τα περιεχόμενα (βασικά θέματα) αυτής της διδακτικής ενότητας;
- Ποιά στοιχεία της μικροδιδασκαλίας σας θα σας ενδιέφερε να αυτοαξιολογήσετε και γιατί;
- Ποιές τεχνικές αυτοαξιολόγησης θα χρησιμοποιούσατε και γιατί;
- Σε ποιά διδακτική ώρα της διδακτικής σας ενότητας εντάσσεται η μικροδιδασκαλία;

Πρέπει, επίσης, να περιγράψτε σύντομα το περιεχόμενο, τις εκπαιδευτικές τεχνικές και τη χρονική διάρκεια που αντιστοιχεί σε καθεμιά από αυτές, για τη διδακτική ώρα που προηγείται της μικροδιδασκαλίας.

Επίσης, να περιγράψτε σύντομα το περιεχόμενο, τις εκπαιδευτικές τεχνικές και τη χρονική διάρκεια που αντιστοιχεί σε αυτές, για τα λεπτά που απομένουν μετά τη μικροδιδασκαλία στο πλαίσιο της διδακτικής ώρας όπου αυτή εντάσσεται.

Σχέδιο Παρουσίασης Μικροδιδασκαλίας 20'

Τίτλος Μικροδιδασκαλίας:

Εκπαιδευτικοί στόχοι Μικροδιδασκαλίας (σε επίπεδο γνώσεων, ικανοτήτων, στάσεων):

Συμπληρώστε τον παρακάτω πίνακα που αφορά τον αναλυτικό σχεδιασμό της Μικροδιδασκαλίας σας.

Θέματα (Υποενότητες)	<i>Διάρκεια</i>	<i>Εκπαιδευτικές Τεχνικές</i>	<i>Εκπαιδευτικά Μέσα</i>
1.			
2.			
3.			
(μπορείτε να συνεχίσετε, αν χρειάζεται)			

Ερωτήσεις αναστοχασμού

Γιατί επιλέξατε τις συγκεκριμένες εκπαιδευτικές τεχνικές για κάθε θέμα;

Γιατί επιλέξατε τα συγκεκριμένα εκπαιδευτικά μέσα για κάθε θέμα;

3.4 Οδηγίες για το σχεδιασμό και την αξιολόγηση της μικροδιδασκαλίας

Στο εργαστηριακό κομμάτι αυτού του προγράμματος καλούνται οι επιμορφούμενοι να σχεδιάσουν καθένας τους μια διδακτική ενότητα επί των περιεχομένων μάθησης που έχουν σχέση με το γνωστικό αντικείμενό τους.

Με βάση τις γνώσεις και δεξιότητες που αποκτήσατε μέχρι τώρα, καλείστε στη συνέχεια να επικεντρωθείτε σε ένα θέμα, ή μια ομάδα συναφών θεμάτων που συνιστούν ενότητα, από αυτά που πρόκειται να διαπραγματευτείτε σε Προγράμματα Επιμόρφωσης στο ΕΚΔΔΑ.

Η επιλογή μπορεί να γίνει με βάση την ευκολία που έχετε στην προσέγγιση ενός θέματος της ειδικότητάς σας (προτείνεται στους αρχάριους εκπαιδευτές) ή πάλι ένα θέμα που σας προβληματίζει και θέλετε να πειραματιστείτε στη διαπραγμάτευσή του (προτείνεται στους έμπειρους εκπαιδευτές-συμβούλους).

Ο χρόνος που έχετε στη διάθεσή σας είναι 4 διδακτικές ώρες.

Στη συνέχεια, καλείστε να παρουσιάσετε στην ολομέλεια τη μικροδιδασκαλία σας μέσα στο χρόνο των 20' που προβλέπεται. Θα ακολουθεί σχολιασμός και συζήτηση επί της μικροδιδασκαλίας.

Ο χρόνος που θα διατεθεί είναι 10 διδακτικές ώρες περίπου.

Τέλος, ο εκπαιδευτής – σύμβουλος σχολιάζει το σύνολο των μικροδιδασκαλιών, αναφερόμενος στα δυνατά και αδύνατα σημεία και δίνοντας οδηγίες για περαιτέρω βελτιώσεις.

Για τις ανάγκες του σχεδιασμού της μικρής διδακτικής ενότητας αλλά και για τον έλεγχο της αρτιότητάς της δίνονται στη συνέχεια σχετικό φύλλο και πίνακας με τα κριτήρια αξιολόγησης μιας μικροδιδασκαλίας.

Ο πρότυπος πίνακας που ακολουθεί βοηθάει τους εκπαιδευόμενους εκπαιδευτές να εκπονήσουν ένα σχέδιο μικροδιδασκαλίας γράφοντας τα βασικά στοιχεία της.

Σχέδιο διδακτικής ενότητας διάρκειας 20' (μικροδιδασκαλίας)

Γνωστικό Αντικείμενο:

Τίτλος Ενότητας:

Εκπαιδευόμενοι:

Θέμα	Διάρκεια (Σύνολο 20')	Εκπαιδευτικές Τεχνικές	Εκπαιδευτικά Μέσα

3.5 Κριτήρια αξιολόγησης μικροδιδασκαλίας

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται 9 σημαντικά στοιχεία της μικροδιδασκαλίας, τα οποία είναι και στοιχεία οποιασδήποτε άλλης κανονικής διδασκαλίας, και για κάθε ένα από αυτά τα στοιχεία δίνονται συνοπτικά τα κριτήρια αξιολόγησής του.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	ΚΡΙΤΗΡΙΑ
1. Εισαγωγή	Εισαγωγικές παρατηρήσεις Σύνδεση με τα προηγούμενα (εφόσον υπάρχουν) Παρουσίαση των στόχων Ενεργοποίηση του ενδιαφέροντος
2. Περιεχόμενο	Εναρμόνιση με τις εκπαιδευτικές ανάγκες Εναρμόνιση με το επίπεδο των εκπαιδευομένων και το ρυθμό τους Επιστημονική τεκμηρίωση Ροή και τεκμηρίωση επιχειρημάτων Σχέση ύλης - χρόνου
3. Χρήση προφορικού λόγου	Γλώσσα σε σχέση με το κοινό-στόχο Ευκρίνεια και σαφήνεια στο λόγο Ανάλυση εννοιών και παροχή διευκρινήσεων, Άρθρωση και σωστή ένταση φωνής Ανεξαρτησία από σημειώσεις
4. Χρήση γλώσσας του σώματος	Φυσικότητα στις κινήσεις του σώματος Κίνηση στην αίθουσα σε σχέση με το κοινό και τα μέσα Εμφάνιση και στάση του σώματος Επαφή με το βλέμμα
5. Διαχείριση του χρόνου	Τήρηση χρονοδιαγράμματος σχεδιασμού Αίσθηση χρόνου και ρυθμού Διορθωτικές κινήσεις / αναθεώρηση όταν χρειαστεί
6. Εκπαιδευτικές τεχνικές	Συμμετοχή των εκπαιδευόμενων (βιωματικότητα και ομαδοσυνεργατικότητα)
7. Σχέση με τους εκπαιδευόμενους	Φιλικότητα και ειλικρίνεια Κλίμα εμπιστοσύνης Ενθάρρυνση για συμμετοχή
8. Χρήση μέσων	Προετοιμασία του εκπαιδευτικού υλικού για τα μέσα Διαχείριση οπτικοακουστικών μέσων (παρουσιάσεις σε πίνακα, διαφανοσκόπιο και υπολογιστή)
9. Επίλογος	Υπενθύμιση των στόχων και των βασικών σημείων Ανακεφαλαίωση, συμπεράσματα Αναφορά πρακτικών εφαρμογών Σύνδεση με όσα θα ακολουθήσουν

3.6 Διαδικασία ατομικών παρουσιάσεων

Κάθε εκπαιδευόμενος παρουσιάζει τη μικροδιδασκαλία του στη σειρά του, η οποία έχει προκαθοριστεί από τον εκπαιδευτή-σύμβουλο, ο οποίος σταθμίζει το δυναμικό της ομάδας και αποφασίζει προσπαθώντας να προλάβει υπέρμετρες εκδηλώσεις άγχους, παραιτήσεις, κούραση κ.λπ. με τρόπο που τελικά να είναι όλοι ικανοποιημένοι. Ο εκπαιδευτής σύμβουλος είναι εφοδιασμένος με χρονόμετρο και στην αίθουσα, σε εμφανή θέση υπάρχει, όπως άλλωστε και στις κανονικές αίθουσες συμβαίνει συνήθως, ρολόι τοίχου σε λειτουργία. Δίνει το σύνθημα να ξεκινήσει ο εκπαιδευόμενος τη μικροδιδασκαλία του, σε συνεννόηση με τον εικονολήπτη, ο οποίος βιντεοσκοπεί την όλη διαδικασία.

Μετά από κάθε μικροδιδασκαλία οι μικρές ομάδες συζητούν για 5' και παρουσιάζουν κατόπιν στην ολομέλεια τις εντυπώσεις τους για 2' καθεμιά. Ο εκπαιδευτής – σύμβουλος συνθέτει προσθέτοντας και τα δικά του σχόλια μιλώντας για 2' επίσης.

Ας έχουμε υπόψη καταρχήν ότι η ανατροφοδότηση είναι πιο αποτελεσματική όταν:

- είναι συγκεκριμένη, περιγραφική και λεπτομερής,
- επικεντρώνεται σε παρατηρήσιμη συμπεριφορά,
- περιλαμβάνει δημιουργική κριτική, δηλαδή αφενός περιέχει τα θετικά στοιχεία της μικροδιδασκαλίας και αφετέρου εντοπίζει περιοχές για βελτίωση.

Οδηγός σχολιασμού μικροδιδασκαλίας στις μικρές ομάδες

1. Σε γενικές γραμμές, πώς νομίζετε ότι πήγε η μικροδιδασκαλία; Γιατί;

2. Ο «εκπαιδευτής» σας κοινοποίησε αποτελεσματικά τους βασικούς στόχους μάθησης και τις βασικές έννοιες (το περιεχόμενο);

3. Συμμετείχαν ενεργά οι εκπαιδευόμενοι στη διάρκεια της μικροδιδασκαλίας;

4. Έχετε κάποιες συγκεκριμένες παρατηρήσεις σχετικά με τα ακόλουθα:

- ***Δομή παρουσίασης και περιεχόμενο:***
- ***Οπτικοαουστικά μέσα:***
- ***Ρυθμός και φωνή:***
- ***Κίνηση:***

▪ *Βλεμματική Επαφή:*

5. *Τι λειτούργησε καλά στη μικροδιδασκαλία;*

6. *Ποιες είναι οι προτάσεις για τη βελτίωση του «εκπαιδευτή»;*

Άσκηση για αναστοχασμό

Αυτή η άσκηση έχει σχεδιαστεί για να βελτιώσει τη διδασκαλία σου και την εκμάθηση των σχετικών δεξιοτήτων. Θα χρειαστείς 15-30 λεπτά από τον προσωπικό χρόνο σου για να καθίσεις ήρεμα και να προβληματιστείς σχετικά με την εμπειρία της πιλοτικής μικροδιδασκαλίας σου απαντώντας στις παρακάτω ερωτήσεις και καταγράφοντας συνοπτικά τις απαντήσεις σου.

- *Σου δόθηκε η δυνατότητα να δώσεις και να λάβεις ανατροφοδότηση. Να αξιολογήσεις και να αξιολογηθείς. Ποιες ήταν οι αντιδράσεις σου;*
- *Ποιά θέματα εμφανίστηκαν στο σχολιασμό της διδασκαλίας σου; Υπήρξε κάποιο που σε εξέπληξε;*
- *Ποιά ήταν τα δυνατά σημεία σου; Πώς μπορείς να τα αξιοποιήσεις;*
- *Ποιές είναι μερικές συγκεκριμένες περιοχές για βελτίωση; Εντόπισε 4 συγκεκριμένα βήματα δράσης για την αντιμετώπιση αυτών των περιοχών.*
- *Η μικροδιδασκαλία σου και οι σκέψεις σου πάνω σε αυτήν την εμπειρία είναι σίγουρα ένα στοιχείο που πρέπει να προσθέσεις στο Προσωπικό Φάκελο Επιμόρφωσής σου. Εκμεταλλεύσου την ευκαιρία να συνοψίσεις περιληπτικά τα κύρια συστατικά αυτής της άσκησης, καθώς επίσης και τι θα κρατήσεις από αυτή την εμπειρία, και πρόσθεσε την περίληψη στο φάκελό σου.*

Προτεινόμενη βιβλιογραφία και ηλεκτρονικές πηγές

The TA Survival Guide (<http://www.uoguelph.ca/tss/id/ta/TAsurvguide08.pdf>)

The TA Handbook (<http://www.tss.uoguelph.ca/id/ta/tahb/tahindex.html>)

Γιαννακοπούλου Ελένη. Η Μικροδιδασκαλία. Από τη σελίδα:
http://edu4adults.blogspot.com/2010/10/blog-post_06.html#axzz1XTQjWCrA

Οδηγίες για την τελική αξιολόγηση με παρουσίαση και σχολιασμό τελικών μικροδιδασκαλιών διάρκειας 20 λεπτών

Σκοπός της αξιολόγησης είναι οι εκπαιδευόμενοι εκπαιδευτές να αποδείξουν ότι κατέκτησαν πραγματικά τις γνώσεις και δεξιότητες που διδάχτηκαν στις προηγούμενες ενότητες διδάσκοντας για 20 λεπτά της ώρας, οι ίδιοι αυτή τη φορά, στους συνεκπαιδευόμενους τους μικρή ενότητα που επέλεξαν από το γνωστικό αντικείμενό τους. Όλες οι μικροδιδασκαλίες θα βιντεοσκοπηθούν, ώστε να υπάρχει τεκμήριο τόσο για τη συμμετοχή των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτών όσο και για ενδεχόμενη ένσταση σχετική με δυσμενή αξιολόγηση κάποιου από τους συμμετέχοντες. Οι μικροδιδασκαλίες θα αξιολογηθούν από τον εκπαιδευτές εκπαιδευτών του προγράμματος και ο βαθμός τους θα είναι αποφασιστικής σημασίας για την ένταξη των συμμετεχόντων στο μητρώο εκπαιδευτών του ΕΚΔΔΑ.

Με την ολοκλήρωση της μικροδιδασκαλίας σας θα πληροφορηθείτε για την επιτυχία ή όχι ολοκλήρωση του προγράμματος και την εγγραφή σας ή όχι στο μητρώο εκπαιδευτών του ΕΚΔΔΑ. Στο βαθμό που θα το πετύχετε, λαμβάνετε πιστοποίηση ότι είστε εκπαιδευτής ενηλίκων του ΕΚΔΔΑ, μπορείτε δηλαδή να

- σχεδιάζετε διδακτικές ενότητες στα θεματικά πεδία του γνωστικού αντικειμένου σας
- παρουσιάζετε με επάρκεια διδακτικές ενότητες στα θεματικά πεδία της ειδικότητάς σας,
- αναστοχάζεστε πάνω σε ζητήματα σχεδιασμού, δόμησης και παρουσίασης μιας διδακτικής ενότητας,
- να αυτοαξιολογείστε και να βελτιώνεστε ως εκπαιδευτής ενηλίκων.

Ερωτήσεις που πρέπει να έχουν απαντηθεί έγκαιρα και σωστά πριν τη μικροδιδασκαλία

- Έχω ετοιμάσει όλα όσα θα χρειαστώ για τη μικροδιδασκαλία μου;
- Το σχέδιο μικροδιδασκαλίας μου είναι ολοκληρωμένο με βάση τις προδιαγραφές;

- Η παρουσίαση (σε ppt) αποτελείται από 5-6 διαφάνειες που η καθεμιά τους περιέχει το πολύ 5-6 σειρές με 5-6 λέξεις κάθε σειρά, γραμμένες με μεγάλους ευκρινείς χαρακτήρες σε πεζή γραφή;
- Έχω βάλει σε μια σειρά το εκπαιδευτικό υλικό που θα μοιράσω;
- Έχω προβλέψει το σωστό αριθμό αντιτύπων;
- Έχω σχεδιάσει τη θέση των επίπλων και την πιθανή μετακίνησή τους, ώστε να εξυπηρετούν τον τρόπο ανάπτυξης της διδασκαλίας μου (Πόσες ομάδες; Πώς και που θα καθίσουν; Βλέπουν όλοι τον πίνακα/την οθόνη/το χαρτοπίνακα;)
- Έχω ελέγξει τη συμβατότητα μεταξύ των προγραμμάτων παρουσίασης του υπολογιστή μου με αυτά του υπολογιστή στο οποίο θα φορτώσω;
- Έχω αποφασίσει για την εμφάνισή μου;
- Έχω χρονίσει τη διδασκαλία μου σε πραγματικό χρόνο; Τι θα κάνω αν για κάποιο λόγο μείνω πίσω στο χρόνο ή εκτιμήσω ότι θα ολοκληρώσω πιο γρήγορα;
- Έχω φροντίσει να έχω τηλεκοντρόλ, ώστε να μπορώ να αλλάζω τις διαφάνειες από μακριά, γιατί αλλιώς δεσμεύομαι να είμαι κοντά στο πληκτρολόγιο ή να επιστρέψω σε αυτό κάθε φορά που θα χρειαστεί να αλλάξω διαφάνεια;
- Έχω επιλέξει τεχνικές διδασκαλίας που θα εμπνεύσουν τους εκπαιδευόμενους να συμμετέχουν ενεργητικά και να αλληλεπιδράσουν μεταξύ τους;

Τελική αξιολόγηση

Έχετε ετοιμάσει να παρουσιάσετε ατομικά στην αίθουσα μία μικροδιδασκαλία διάρκειας 20' σε ένα θέμα που σχετίζεται με το γνωστικό σας αντικείμενο.

Κάθε μικροδιδασκαλία θα βιντεοσκοπείται και θα αποτελεί τεκμήριο για την αξιολόγηση του εκπαιδευόμενου που την πραγματοποίησε από τον σύμβουλο εκπαιδευτή του.

Προσοχή! Έχετε στη διάθεσή σας ένα πρώτο λεπτό, πριν την έναρξη της μικροδιδασκαλίας και επιπλέον των 20', για να εξηγήσετε στους άλλους εκπαιδευόμενους, οι οποίοι παίζουν το ρόλο των επιμορφούμενων σας, σε ποιο πλαίσιο εντάσσεται η συγκεκριμένη ενότητα, ώστε η συμμετοχή τους να είναι ανάλογη.

Άσκηση για αναστοχασμό

Μια εβδομάδα μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος βρείτε μια ώρα ηρεμίας και αναστοχαστείτε την εμπειρία σας.

Άξιζε τον κόπο;

Σας παρουσιάστηκε νέα και ενδιαφέρουσα γνώση;

Διαχειριστήκατε με επιτυχία το άγχος της δημόσιας έκθεσης μπροστά σε συναδέλφους σας και της βιντεοσκόπησης;

Αισθανθήκατε να βελτιώνεται η αυτοπεποίθησή και αυτοεκτίμησή σας;

Βελτιώσατε τις κοινωνικές σας δεξιότητες;

Εκτιμάτε ότι έχετε καλύψει δρόμο, αλλά υπολείπονται και άλλες προσπάθειες προκειμένου να βελτιωθείτε ως εκπαιδευτής ενηλίκων;

Γράψτε συνοπτικά τις απαντήσεις σας και τοποθετείστε το κείμενο αυτό μαζί με ότι άλλο κείμενο έχετε δημιουργήσει στη διάρκεια του προγράμματος σε έναν φάκελο τον οποίο μπορείτε να ονομάσετε ατομικό φάκελο επιμόρφωσης.

Μπορείτε να ανατρέχετε σε αυτόν κάθε φορά που θα εικάζετε ότι έχει μια απάντηση σε μια απορία που σας γεννήθηκε. Μια σκέψη/ιδέα που είναι εδώ γραμμένη και τη χρειάζεστε. Ερεθίσματα για σκέψη και αυτοβελτίωση όταν θα σας προκύψει πάλι μια τέτοια ανάγκη... Καλή συνέχεια!